

UNITÁRIUS ÉVKÖNYV 1938

BUDAPEST, 1938.

AZ UNITÁRIUS ÉRTESITŐ KIADÁSA.

UNITARIUS
ÉVKÖNYV
1938

Felelős szerkesztő és kiadó: FERENCZ JÓZSEF.

MÁTÉ ERNŐ KÖNYVNYOMDÁJA, Budapest VIII., József-u. 61. Tel.: 13-92-59.

Vizöntő hava. 31 nap. Télhó.		Január
1 Szombat	Ujév	Mate ev. 2. rész 1—12.
2 Vasárnap	Ábel	Maté ev. 2. rész 13—23.
3 Hétfő	Benjamin	
4 Kedd	Leona	
5 Szerda	Simon	
6 Csütörtök	Vízkereszt	
7 Péntek	Attila	
8 Szombat	Szörény	
9 Vasárnap	Marcel	Márk ev. 1. rész 1—8.
10 Hétfő	Melánia	
11 Kedd	Ágota	
12 Szerda	Ernő	
13 Csütörtök	Vidor	
14 Péntek	Bódog	
15 Szombat	Lóránt	
16 Vasárnap	Gusztáv	Márk ev. 1. rész 9—13.
17 Hétfő	Antal	
18 Kedd	Piroska	
19 Szerda	Sára	
20 Csütörtök	Fábián	
21 Péntek	Ágnes	
22 Szombat	Artur	
23 Vasárnap	Zeima	Márk ev. 1. rész 14—20.
24 Hétfő	Tádé	
25 Kedd	Pál	
26 Szerda	Vanda	
27 Csütörtök	Lothár	
28 Péntek	Károly	
29 Szombat	Adél	
30 Vasárnap	Marton	Márk ev. 1. rész 21—28.
31 Hétfő	Virgilia	

Február

Halak hava. 28 nap. Télutó.

1 Kedd	Ignác	
2 Szerda	Karolin	
3 Csütörtök	Balázs	
4 Péntek	Ráhel	
5 Szombat	Ágota	
6 Vasárnap	Dorottya	Márk ev. 1. rész 29—45.
7 Hétfő	Tódor	
8 Kedd	Aranka	
9 Szerda	Abigél	
10 Csütörtök	Elvira	
11 Péntek	Bertold	
12 Szombat	Lidia	
13 Vasárnap	Ella	Márk ev. 2. rész 13—17.
14 Hétfő	Bálint	
15 Kedd	Fausztin	
16 Szerda	Juliánna	
17 Csütörtök	Dónát	
18 Péntek	Konrád	
19 Szombat	Zsuzsánna	
20 Vasárnap	Álmos	Márk ev. 2. rész 18—22.
21 Hétfő	Eleonóra	
22 Kedd	Gerzson	
23 Szerda	Alfréd	
24 Csütörtök	Mátyás	
25 Péntek	Géza	
26 Szombat	Sándor	
27 Vasárnap	Ákos	Márk ev. 2. rész 23—28.
28 Hétfő	Elemér	

Március

Kos hava 31 nap Tavaszelőhó.

1 Kedd	Albin	
2 Szerda	Lujza	
3 Csütörtök	Kornélia	
4 Péntek	Kázmér	
5 Szombat	Adorján	
6 Vasárnap	Gottlieb	Márk ev. 3. rész 13—21.
7 Hétfő	Tamás	
8 Kedd	Zoltán	
9 Szerda	Franciska	
10 Csütörtök	Olimpia	
11 Péntek	Aladár	
12 Szombat	Gergely	
13 Vasárnap	Krisztián	Márk ev. 3. rész 22—30.
14 Hétfő	Matild	
15 Kedd	Nemzeti ünn.	
16 Szerda	Henriette	
17 Csütörtök	Gertrud	
18 Péntek	Sándor	
19 Szombat	József	
20 Vasárnap	Hubert	Márk ev. 3. rész 31—35.
21 Hétfő	Benedek	
22 Kedd	Oktávián	
23 Szerda	Frumenc	
24 Csütörtök	Gábor	
25 Péntek	Gyüm.o.B.A.	
26 Szombat	Manó	
27 Vasárnap	Hajnalka	Márk ev. 4. rész 1—9.
28 Hétfő	Gedeon	
29 Kedd	Cirill	
30 Szerda	Izidor	
31 Csütörtök	Árpád	

Április

Bika hava. 30 nap. Tavasz hó.

1 Péntek	Hugó	
2 Szombat	Áron	
3 Vasárnap	Keresztély	Márk ev. 4. rész 10—20.
4 Hétfő	Izidor	
5 Kedd	Vince	
6 Szerda	Cölesztin	
7 Csütörtök	Herman	
8 Péntek	Lidia	
9 Szombat	Erhardt	
10 Vasárnap	Zsolt	Márk ev. 4. rész 26—34.
11 Hétfő	Leo	
12 Kedd	Gyula	
13 Szerda	Ida	
14 Csütörtök	Nagycsütört.	Márk ev. 14. rész.
15 Péntek	Nagypéntek	Márk ev. 15. rész
16 Szombat	Lambert	
17 Vasárnap	Husvétvasár.	Márk ev. 16. rész 1—8.
18 Hétfő	Husvéthétfő	Máté ev. 28. rész 1—10.
19 Kedd	Kocsárd	
20 Szerda	Tivadar	
21 Csütörtök	Anzeim	
22 Péntek	Szótér	
23 Szombat	Béla	
24 Vasárnap	György	Márk ev. 4. rész 35—41.
25 Hétfő	Márk	
26 Kedd	Ervin	
27 Szerda	Arisztid	
28 Csütörtök	Valéria	
29 Péntek	Albertina	
30 Szombat	Katalin	

Május

Ikrek hava. 31 nap. Tavaszutó.

1 Vasárnap	Fülöp	Márk ev. 6. rész 1—6.
2 Hétfő	Zsigmond	
3 Kedd	Irma	
4 Szerda	Flórián	
5 Csütörtök	Gotthárd	
6 Péntek	Frida	
7 Szombat	Napoleon	
8 Vasárnap	Gizella	Márk ev. 6. rész 7—13.
9 Hétfő	Gergely	
10 Kedd	Ármin	
11 Szerda	Mamertus	
12 Csütörtök	Pongrác	
13 Péntek	Szervác	
14 Szombat	Bonifác	
15 Vasárnap	Zsófia	Márk ev. 6. rész 14—29.
16 Hétfő	Mózes	
17 Kedd	Paskál	
18 Szerda	Erik	
19 Csütörtök	Ivó	
20 Péntek	Bernát	
21 Szombat	Konstantin	
22 Vasárnap	Julia	Márk ev. 6. rész 30—44.
23 Hétfő	Dezső	
24 Kedd	Eszter	
25 Szerda	Orbán	
26 Csütörtök	Áldozócsüt.	I. Korint. lev. 15. rész 35-49.
27 Péntek	Béda	
28 Szombat	Emil	
29 Vasárnap	Maxim	Márk ev. 6. rész 45—56.
30 Hétfő	Nándor	
31 Kedd	Petronella	

Junius

Rák hava. 30 nap. Nyárelőhő.

1 Szerda	Pamfil	
2 Csütörtök	Anna	
3 Péntek	Klotild	
4 Szombat	Kerény	
5 Vasárnap	Pünkösdvas.	Római levél 8. rész 1—16.
6 Hétfő	Pünkösdhétfő	Római levél 8. rész 17—39.
7 Kedd	Róbert	
8 Szerda	Medárd	
9 Csütörtök	Félix	
10 Péntek	Margit	
11 Szombat	Barnabás	
12 Vasárnap	Klaudius	Márk ev. 7. rész 1—23.
13 Hétfő	Tóbiás	
14 Kedd	Vazul	
15 Szerda	Jolán	
16 Csütörtök	Jusztin	
17 Péntek	Töhötöm	
18 Szombat	Arnold	
19 Vasárnap	Gyárfás	Márk ev. 8. rész 27—30.
20 Hétfő	Rafael	
21 Kedd	Alajos	
22 Szerda	Paulina	
23 Csütörtök	Zoltán	
24 Péntek	Iván	
25 Szombat	Vilmos	
26 Vasárnap	János, Pál	Márk ev. 8. rész 31—38.
27 Hétfő	László	
28 Kedd	Arszlán	
29 Szerda	Péter és Pál	
30 Csütörtök	Pál	

Oroszlán hava. 31 nap Nyárhő.

Julius

1 Péntek	Tibold	
2 Szombat	Ottokár	
3 Vasárnap	Kornél	Márk ev. 9. rész 2--8. II.
4 Hétfő	Ulrik	
5 Kedd	Emese	
6 Szerda	Ézsaiás	
7 Csütörtök	Ciril	
8 Péntek	Teréz	
9 Szombat	Lukrécia	
10 Vasárnap	Amália	Márk ev. 9. rész 33—37.
11 Hétfő	Lili	
12 Kedd	Izabella	
13 Szerda	Jenő	
14 Csütörtök	Eörs	
15 Péntek	Henrik	
16 Szombat	Valter	
17 Vasárnap	Elek	Márk ev. 9. rész 38—50.
18 Hétfő	Frigyes	
19 Kedd	Emilia	
20 Szerda	Illés	
21 Csütörtök	Dániel	
22 Péntek	Mária Magd.	
23 Szombat	Lenke	
24 Vasárnap	Krisztina	Márk ev. 10. rész 1—12.
25 Hétfő	Jakab	
26 Kedd	Anna	
27 Szerda	Olga	
28 Csütörtök	Ince	
29 Péntek	Márta	
30 Szombat	Judit	
31 Vasárnap	Oszkár	Márk ev. 10. rész 13—16.

Augusztus

Szűz hava. 31 nap. Nyárutó.

1 Hétfő	Péter	
2 Kedd	Lehel	
3 Szerda	Hermina	
4 Csütörtök	Domokos	
5 Péntek	Oszwald	
6 Szombat	Berta	
7 Vasárnap	Ibolya	Márk ev. 10. rész 17—31.
8 Hétfő	László	
9 Kedd	Emőd	
10 Szerda	Lőrinc	
11 Csütörtök	Tibor	
12 Péntek	Klára	
13 Szombat	Ipoly	
14 Vasárnap	Özséb	Márk ev. 10. rész 32—34.
15 Hétfő	Mária	
16 Kedd	Ábrahám	
17 Szerda	Anasztáz	
18 Csütörtök	Ilona	
19 Péntek	Huba	
20 Szombat	István kir.	
21 Vasárnap	Sámuel	Márk ev. 10. rész 35—45.
22 Hétfő	Menyhért	
23 Kedd	Farkas	
24 Szerda	Bertalan	
25 Csütörtök	Lajos	
26 Péntek	Izsó	
27 Szombat	Gebhárd	
28 Vasárnap	Ágoston	Márk ev. 11. rész 1—11.
29 Hétfő	Ernesztin	
30 Kedd	Róza	
31 Szerda	Erika	

Mérleg hava.
30 nap. Őszelőhó.

Szeptember

1 Csütörtök	Egyed	
2 Péntek	Rebeka	
3 Szombat	Hilda	
4 Vasárnap	Rozália	Márk ev. 11. rész 15—19.
5 Hétfő	Viktor	
6 Kedd	Zakariás	
7 Szerda	Regina	
8 Csütörtök	Mária	
9 Péntek	Ádám	
10 Szombat	Erik	
11 Vasárnap	Teodóra	Márk. ev. 12. rész 1—12.
12 Hétfő	Guidó	
13 Kedd	Ludovika	
14 Szerda	Szerénke	
15 Csütörtök	Nikodém	
16 Péntek	Edit	
17 Szombat	Ludmilla	
18 Vasárnap	Titusz	Márk ev. 12. rész 13—17.
19 Hétfő	Vilhelmina	
20 Kedd	Friderika	
21 Szerda	Máté	
22 Csütörtök	Móric	
23 Péntek	Tekla	
24 Szombat	Gellért	
25 Vasárnap	Kleofás	Márk ev. 12. rész 18—27.
26 Hétfő	Jusztina	
27 Kedd	Adalbert	
28 Szerda	Vencel	
29 Csütörtök	Mihály	
30 Péntek	Jeromos	

Október

Bököly hava. 31 nap. Őszhó.

1 Szombat	Malvin	
2 Vasárnap	Petra	Márk ev. 12. rész 28—34.
3 Hétfő	Helga	
4 Kedd	Ferenc	
5 Szerda	Aurél	
6 Csütörtök	Nemzeti ünn.	
7 Péntek	Amália	
8 Szombat	Etelka	
9 Vasárnap	Dénes	Márk ev. 12. rész 38—44.
10 Hétfő	Gedeon	
11 Kedd	Brigitta	
12 Szerda	Miksa	
13 Csütörtök	Kálmán	
14 Péntek	Helén	
15 Szombat	Teréz	
16 Vasárnap	Gál	Máté ev. 5. rész 1—12.
17 Hétfő	Hedvig	
18 Kedd	Lukács	
19 Szerda	Lucius	
20 Csütörtök	Irén	
21 Péntek	Orsolya	
22 Szombat	Előd	
23 Vasárnap	Gyöngyike	Máté ev. 5. rész 21—26.
24 Hétfő	Salamon	
25 Kedd	Blanka	
26 Szerda	Dömötör	
27 Csütörtök	Szabina	
28 Péntek	Simon	
29 Szombat	Zénó	
30 Vasárnap	Kolozs	Máté ev. 5. rész 38—48.
31 Hétfő	Ref. emlékün.	Galata levél 4. rész 1—7.

Nyilas hava. 30 nap. Őszutó. November

1 Kedd	Marianna	
2 Szerda	Halottak n.	
3 Csütörtök	Győző	
4 Péntek	Károly	
5 Szombat	Imre	
6 Vasárnap	Lénárd	Máté ev. 6. rész 1—8.
7 Hétfő	Rezső	
8 Kedd	Gottfried	
9 Szerda	Tivadar	
10 Csütörtök	Luther	
11 Péntek	Márton	
12 Szombat	Jónás	
13 Vasárnap	Szaniszló	Máté ev. 7. rész 13—21.
14 Hétfő	Klementina	I. Korint. lev. 2. rész 6—16.
15 Kedd	Dávid Fer.	
16 Szerda	Ottmár	
17 Csütörtök	Hortense	
18 Péntek	Ödön	
19 Szombat	Erzsébet	
20 Vasárnap	Jolán	Máté ev. 11. rész 25—30.
21 Hétfő	Olivér	
22 Kedd	Cecilia	
23 Szerda	Kelemen	
24 Csütörtök	Emma	
25 Péntek	Katalin	
26 Szombat	Milos	
27 Vasárnap	Virgil	Máté ev. 13. rész 24—30.
28 Hétfő	Stefánia	
29 Kedd	Noé	
30 Szerda	András	

December

Bak hava. 31. nap. Télelőhó.

1 Csütörtök	Elza	
2 Péntek	Aurélia	
3 Szombat	Olivia	
4 Vasárnap	Borbála	Máté ev. 18. rész 21—35.
5 Hétfő	Vilma	
6 Kedd	Miklós	
7 Szerda	Ambrus	
8 Csütörtök	Mária	
9 Péntek	Natália	
10 Szombat	Judit	
11 Vasárnap	Arpád	Máté ev. 20. rész 1—16.
12 Hétfő	Gabriella	
13 Kedd	Luca	
14 Szerda	Szilárdka	
15 Csütörtök	Johanna	
16 Péntek	Albína	
17 Szombat	Lázár	
18 Vasárnap	Augusztá	Máté ev. 25. rész 14—30.
19 Hétfő	Viola	
20 Kedd	Teofil	
21 Szerda	Tamás	
22 Csütörtök	Zenó	
23 Péntek	Viktória	
24 Szombat	Ádám, Éva	
25 Vasárnap	Karácsony	János I. lev. 3. rész 1—12.
26 Hétfő	István	János I. lev. 3. rész 13—24.
27 Kedd	János	
28 Szerda	Kamilla	
29 Csütörtök	Dávid	
30 Péntek	Zoárd	
31 Szombat	Szilveszter	

A MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZ TISZTI NÉVTÁRA.

Egyházi elnök: *Józan* Miklós püspöki vikárius, felsőházi tag. Világi elnök: *dr. Mikó* Ferenc főgondnok-helyettes, igazságügyi államtitkár.

Jogtanácsos: *dr. báró Daniel* Gábor. Jegyző: *dr. vitéz Nyiredy* Géza.

Központi missziói lelkész: *Ferencz* József.

A Magyarországi Unitárius Egyház legfőbb egyházkormányzati testülete az Igazgató Tanács. Ennek jelenleg 65 tagja van: *dr. Adám* Dénes, *dr. Arkossy* Zoltán, *Barabás* István, *dr. Barabássy* István, *Bartók* Géza, *Beke* Mózes, *dr. Benczédi* László, *Bíró* Lajos, *Botár* Imre, *dr. Csiki* Gábor, *Csipkés* Ödön, *dr. Csongvay* Géza, *dr. báró Daniel* Gábor, *Derzsy* Kálmán, *dr. Dézsi* Ferenc, *dr. Egyed* János, *dr. Gál* Jenő, *dr. Gelei* József, *dr. Gombos* János, *dr. Gotthárd* Kálmán, *dr. Gotthárd* Zsigmond, *Gyarmathy* Mózes, *Györfi* István, *dr. vitéz Gyulay* Tibor, *dr. Imreh* Dénes, *Imreh* József, *dr. Iván* László, *Jakab* József, *dr. Jakab* Zoltán, *dr. Jakabházy* Zsig-

mond, *Kelemen Béla, dr. Konez János, ajtai Kovács József, Kovács Kálmán, dr. Kovács Sándor, dr. vitéz Kozma György, dr. Kozma Jenő, László János, dr. vitéz Lázár János, Magyarai Mihály, dr. Májay Dezső, Mátéffy Domokos, dr. Mikó Gábor, dr. Mikó Lajos, dr. vitéz Nyiredy Géza, Orbók Ferenc, Pethő István, Péterfy Gyula, dr. Putnoky László, Rédiger Béla, dr. Sándor Ákos, Száasz Domokos, Székely Ferenc, Székely János, Szentannai Sámuel, dr. Szinte János, Tanka Sándor, dr. Tóth György, dr. Török Géza, dr. Ürmössy Gyula, dr. Veress Pál, dr. Vernes István, dr. Zsakó Andor, dr. vitéz Zsakó Gyula, dr. Zsakó István.*

Az igazgató Tanács állandó vegyes bizottságának tagjai: *dr. Barabássy István, dr. Csiki Gábor, dr. Gál Jenő, Kelemen Béla, ajtai Kovács József, dr. Mikó Gábor, dr. Mikó Lajos, dr. Tóth György, dr. Zsakó Andor.*

Az Igazgató Tanács kormányzása alá két egyházi szervezet tartozik: a) A dunatiszamenti unitárius egyházkör; b) Az unitárius misszióház.

I. A dunatiszamenti unitárius egyházkör:

Esperes: *Józan Miklós, felsőházi tag.*

Felügyelő gondnok: *dr. vitéz Kozma György m. kir. kormányfőtanácsos.*

Jegyző: *Biró Lajos, hódmezővásárhelyi lelkész.*

Közügyigazgató: *Bartók Géza dunántúli körlelkész.*

Az egyházkör magában foglalja az egész eszaka ország területét s öt kisebb területre oszlik. Ezek:

1. Dunántúli körlelkészség:

Anyaegyházközség: *Polgárdi (Fejér megye) Lelkész: Bartók Géza egyházköri közügyigazgató; gondnok: Berki János.*

Kebli tanácsosok: *Császár János, Császár József, Takács János, K. Tóth János.*

Szórványok: *Ádánd, F. Lengyel József gondnok; Balatonfőkajár: Koesi Lajos gondnok; Böhönye: Balogh József gondnok, Bartók Géza lelkész; Csajág: Magyaródi János gondnok; Győr: özv. Josipovichné, Németh Irma vallásoktató; Kaposvár: dr. Májay Dezső gondnok, dr. Hörváth József vallásoktató; Pápa: Csiky István vallásoktató; Pécs: Abrudbányai Ödön vallásoktató; Sopron: Fekete Zoltán gondnok; Székesfehérvár: Bartók Géza vallásoktató; Szombathely: dr. Tanka Dezső gondnok; Zalaegerszeg: dr. Borbély András vallásoktató.*

2. Budapesti egyházközség:

Anyaegyházközség: Budapest, V., Koháry utca 4. Lelkészek: *Józan Miklós püspöki vikárius, felsőházi tag és Barabás István.*

Hitoktató: lelkészek: *dr. Iván László, Pethő István, hitoktató h. lelkész: Kereki Gábor, Gondnokok: dr. Kozma Jenő, dr. báró Daniel Gábor és Kelemen Béla. Énekvezér: Péterfy Gyula, pénztáros Zsigmond Lőrinc, könyvtáros László Gyula, jegyző Ujvári László.*

A Máv. telepi (X. kerületi) szórványgondnok: Boboczy G. Sándor.

Keblitanácsosok: *Agoston* József, *Bartha* Lajos, *Belényessy* Sándor, dr. *Benczédi* László, *Borbély* Albert, *Borbély* Andor, *Csiki* Pál, dr. *Durugy* Ferenc, dr. *Gál* Jenő, dr. *Gáspár* Mózes, ifj. *Gotthárd* Zsigmond, *Gyarmathy* István, *Győrfi* István, *Hegedüs* Szilárd, *Imreh* Sándor, ifj. *Józan* Miklós, *Kereső* József, *Kisgyörgy* Sándor, dr. *Koronky* János, *Kovács* Kálmán, vitéz *Kozma* Ferenc, dr. vitéz *Lázár* János, *Lőrincz* Dénes, dr. *Mikó* Lajos, *Molnár* János, dr. vitéz *Nyiredy* Géza, *Nagy* Áron, *Péterfy* Gyula, *Rédiger* Karoly, dr. *Sándor* Jenő, *Sigmond* Sándor, dr. *Simándy* Tamás, dr. *Simon* Mihály Pál, *Szabó* Dénes, dr. *Szabó* István, *Szent-Királyi* Andor, dr. *Szinte* János, dr. *Ujlaky* Géza, dr. *Veress* Pál, dr. *Zsakó* Andor.

Tiszteletbeli gondnokok: dr. *Gotthárd* Zsigmond, dr. *Tóth* György. —

Tiszteletbeli keblitanácsosok: *Fejér* Domokos, *Gyarmathy* Mózes, *Kis* Mózes, *ajtai Kovács* József, *László* János, dr. *Ürmössy* Gyula.

Leányegyházak: a) *Dunapataj*: gondnok: dr. *Kendecsy* Pál, vagyongazdálkodó gondnok: *Bogárdi* István, jegyző: dr. *Kendecsy* Pálné, pénztáros: *Varga* József.

b) *Pestszentlőrinc*: lelkész: *Pethő* István, gondnok: *Székely* Domokos, jegyző: *Domokos* Albert, pénztáros: *Paizs* Zsigmond, Kebli tanácsosok: *Bakaló* Simon, *Balogh* Márton, *Bálint* Sándor, *Komlósy* Gyula, *Kovács* Jenő, *Kovács* Miklós, *Kozma* János, *Lőrinczy* Albert, *Simonffy* Balázs, *Szabó* József, egyházi: *Molnár* Pál.

Szórványok: *Baja*: vitéz *Filep* József gondnok, *Budafok*: *Mózes* István gondnok, *Gálna* Sándor vallásoktató, *Cegléd*: *Szász* Lajos gondnok, *Ferencz* József vallásoktató, *Csepel*: *Molnár* János gondnok, *Pethő* István vallásoktató, *Gödöllő*: *Gálfy* Dezső gondnok, *Kecskemét*: *P. Buzogány* Lajos gondnok, *Ferencz* József vallásoktató, *Kispest*: *Péterfy* Gyula gondnok, *Pethő* István vallásoktató, *Pestszenterzsébet*: *Kis* Mózes gondnok, *Pethő* István vallásoktató, *Rákospalota*: *Fejér* Domokos gondnok, *Imreh* Ilona vallásoktató, *Sashalom*: *Kiss* Jakab gondnok, *Kereki* Gábor vallásoktató, *Szolnok*: *Tiboldi* Gyula gondnok, *Botár* Imre vallásoktató, *Ujpest*: *Inceffy* Gábor gondnok, *Imreh* Ilona vallásoktató.

3. Hódmezővásárhelyi lelkészség:

Anyaegyházközség: *Hódmezővásárhely*. Lelkész: *Bíró* Lajos egyházköri jegyző, gondnok: dr. vitéz *Kozma* György egyházköri felügyelő gondnok, m. kir. kormányfőtanácsos, énekvezér: *Boros* Áron, pénztáros: *Boros* Áron.

Kebli tanácsosok: dr. *Osváth* Gábor, dr. *Ormos* Pál, *Szathmári* Máté, *Vajnai* Sándor, *Juhász* Imre, *Szathmári* László, *Szathmári* Imre, *Bánfi* Máté, *Kis* József, *Suhajdik* Zoltán, *Kádár* István, *Kenéz* Lajos, *Tóth* Sándor, *Szabó* Lajos, *Vajnai* Mihály.

Leányegyházak: *Orosháza*: gondnok: *Tóth* Lajos, vallásoktató és jegyző: *Kálnoki* Kis Dániel, tb. gondnok: dr. *Péter* Aladár, pénztáros: *Tóth* Lajos, Kebli tanácsosok: *Birkás* Mi-

hály, Balla Mihály, Csöntör János, Fulár János, Horváth Sándor, Jankó Ferenc, Jakucs István, Kiss János, Király András, Orbán Bálint, Zalai Sándor. *Szeged*: gondnok: dr. Gelei József, vallás-
oktató: Bíró Lajos, jegyző: Kelemen Miklós, Kebli tanácsosok: Szathmári Miklós, Ürmössy Andor, dr. Gaál István, Kovács Károly, Zsigmond Pál, dr. Mátyás Sámuel.

Szórványok: *Békés*: Osváth András gondnok, Ürmössy József jegyző, *Békéscsaba*: Benedek Antal gondnok, *Gyula* Szász Domokos gondnok, József Dezső vallásoktató, dr. Ürmössy Károly jegyző. *Mezőberény*: dr. Oláh Ernő gondnok.

4. Füzesgyarmati lelkeszség:

Anyae gyházközség: *Füzesgyarmat*: Lelkész: Darkó Béla, tanítónő: özv. Kincses Lászlóné, sz. Nagy Irén, gondnok: Rozsos Lajos, pénztáros: id. Sári József, jegyző: Nagy Márton, egyházi: Hegedüs Sándor.

Kebli tanácsosok: vitéz Homoki Lajos, Hegedüs Károly, Hegedüs András, Gacsári Károly, Nagy Zsigmond, ifj. Sári József, Károlyi József, Diószegi Márton, Zsoldi Sándor, dr. Szász Ferenc, Nagy Gergely, Daru József.

Leányegyházközség: *Déaványa*: Lelkész: Darkó Béla, gondnok-pénztárnok: Borsi János.

Szórvány: *Mezőtur*: gondnok: Szücs Sándor, pénztáros: Lándory Ilona.

5. Debreceni körlelkeszség:

Központi egyházközség: *Debrecen*, Hatvan utca 24. Lelkeszi állása egyelőre még szervezet-

len. Hivatalos ügyeit a budapesti lelkeszi hivatal látja el. A szolgálatot a püspöki vikárius által kijelölt lelkeszek végzik minden hó első vasárnapján és az ünnepek másodnapján délelőtt tíz órakor. Adó közvetlenül a debreceni leányegyházközség gondnoki hivatalához fizetendő.

Debrecen: gondnok: dr. Egyed János, tb. gondnok: Székely János, ügyész: dr. Imreh Dénes, énekvezér és pénztáros: Derzsy Kálmán, jegyző: Somlyay Kálmán, vallásoktató: Debrecenben és az oda bejáró környékbéli gyermekek részére: Derzsy Kálmán, Kebli tanácsosok: Csipkés Ödön, Deák György, vitéz Deák Lajos, Felszeghy Gábor, dr. Gyulay Zoltán, Létay Gábor, Mester Lajos, dr. Mikó Gyula, bölöni Mikó István, Mikó István, Nemes Dénes, Oborzil Gyula, Orbók Ferenc, dr. Székely Ferenc, dr. Vernes István, Végh Gyula.

Szórványok: *Miskolc*: dr. Kökösi Gyula gondnok, Nagyné Szén Erzsébet, vallásoktató, *Nyiregyháza*: Csipkés Ödön gondnok, Derzsy Kálmán vallásoktató, *Sárospatak*: Ferencz József vallásoktató.

II. Az unitárius misszió ház.

Az intézmény székhelye: Budapest, IX., Hőgyes Endre (volt Rákos) utca 3. Telefon: 380-088.

Lelkeszek: dr. Csiki Gábor m. kir. kormányfőtanácsos és Ferencz József.

A bizottság elnöke: betöltetlen.

Vagyonkezelő: gondnok: dr. Mikó Lajos.

A bizottság jegyzője: dr. Gálfalvy István.

Az intézményt kormányzó bizottság tagjai:

dr. Barabássy István, dr. Benczédi László, Buzogány Anna, dr. Dézsi Ferenc, Gyarmathy Mózes, dr. vitéz Gyulay Tibor, Józán Miklós, Kelemen Béla, dr. Kozma Jenő, dr. vitéz Nyiredy Géza, dr. Putnoky László, özv. Ráduly Jánosné, Szinte László, dr. Veress Pál és a Brasai Sámuel Ifjusági Egyesület elnökségének mindenkorú képviselője.

Unitárius irodalmunk kérdései.

Magyarországi hittestvéreinknek kényszerű önálló szervezkedése küszöbén van alkalmam itteni Dávid Ferenc egyletünk ülésén, estélyén első ízben megjeleni és felolvasást tartani. Ennek tartalmát — a valamennyiünket elsőranguan érdeklő — „Unitárius irodalmunk kérdései“ fogják képezni. Maga e kérdés oly széleskörű, hogy annak összes vonatkozásai egy felolvasás keretében nem mérlegelhetők, — mégis úgy érzem, — hogy mulasztást követnék el, ha e kedvező alkalmat ki nem használnám s ezen a további egységünket munkáló kérdéseket, — ha mozaikszerűen is, — megvilágitani nem törekedném.

A keresztény világnézetnek, a keresztény egyházaink szervezetének és intézményeinek alaptörvénye: a biblia. Ebben az is írva van, hogy „a betű öl“. E kijelentés nyomán első kérdés az, hogy irodalmi társaságokra, — melyek mégis a betűre támaszkodnak akkor is, midőn élőszóval tárnak fel, — van-e szükség? Ezek, az élő betűkkel nem ellenségei-e? nem öli-e az emberiségnek?

Ha napjainkban is azt látjuk, hogy az

emberiségnek kevésbé kiművelt óriási tömege, nem törődik a nagy világ sok ezernyi hírével, bajával, sorsával — s nem törekszik ezeknek gondjával saját haját fehérre meszeltetni, arca barázdáit mélyíteni és sokasítani, — hanem megelégedik az édes anyaföld barázdáinak forgatásával, — vagy a gondjaira bizott nyáj őrizésével — s a nagy Kisfaludy szavai szerint „hantra dölve, füttyörészve legelteti nyáját“ s nem is gondol arra, hogy kinek hős pora nyugodhatik a hant alatt; — ha látjuk, hogy e füttyörésző a maga szűk életköréből kiválasztja az izlése szerinti szépség királynőt — s nem törődik Miss Európákkal, hanem azzal gondtalanul, — de minden esetre gondolkodások és töprengések nélkül éli le piros arccal, — az Isteni gondviselés által neki juttatott száz esztendőket — s ha ezzel szemben azt látjuk, hogy a tudományt és közművelődést terjesztő munkások osztályrésze az állandó küzködés, kutatás, töprengés, nélkülözés és korai elmulás, indokoltnak találjuk a kérdés előtörését, hogy érdemes-e? emberies-e? sőt szabad-e a közművelődés határait szélesbiteni? a betű uralmát terjesztetni? s nem istenesebb cselekmény lenne-e a szél előtt a szél alá vonulni? a vihar előtt a fa, vagy fedél védelméhez menekülni? a vészek és viharok idejét Ripp van Winkle módjára át-aludni? s így az emberi műveltség gyermekkorát — talán a végletekig — hosszabbítani meg?

Elismerem, hogy egyénileg mindenesetre előnyösebb s mindenesetre kényelmesebb lenne mindezen kérdésekre igennel felelni, — elisme-

rem azt is, hogy ez emberileg indokolható is lehetne, — halljuk is itt és ott, — az élet viharaival küzködők ajakáról a megnyilatkozást, — hogyha életét előlkezdhethné, birkapásztor lenne s hogy botjára támaszkodva — gondolkodás nélkül — csak a földre és a napba nézne.

Ámde nem lehet indokolni, a faj, — a társadalom, az egyház szempontjából, — melyeknek életét, fennmaradását, jövőjét csakis az erkölcsi és irodalmi értékek termelése biztosíthatja és biztosítja.

A betű csak azt öli meg, ki a betűt nem érti meg. A kés csak annak kezében ártó eszköz, ki azzal nem tud bánni. Azt a gyermek kezéből azért vesszük ki, hogy azzal öntudatlanul — magát vagy mást meg ne sértsen, — de annak, ki azzal építeni, — utat készíteni, — vagy gyomot irtani akar, egyenesen kezébe adjuk azt.

A betű is áldás azoknak, kik azokból és azok útján a kimagasló elődök példanyújtását tanulmányozzák — s a célt, melyet megközelítendő, — az irányt, a mely felé haladniok kell — megtanulni akarják.

Az „Unitárius Irodalmi Társaság“ célja — alapszabályainak 2. §-a szerint — „az unitárius történelemnek és hitelveknek közismertté tétele, az unitárius vallás hívei közművelődésének előmozdítása“. Nagy és nemes cél! Ha ebből az unitárius jelzöt lekapcsoljuk, hang nélkül magáévá teszi és tehetne is minden irodalmi társaság, — előtérbe nyomul azért egy másik kérdés:

volt-e? és van-e szükség külön unitárius irodalmi társaság alapítására? Nem lehetne-e az ugyanazon faj kebelében levő összes irodalmi társaságok egyesítése s így erőtömörítés útján a célt sikeresebben megközelíteni? a történelmi multat jobban megvilágítani? a közművelődést eredményesebben munkálni? E kérdés feltevése sem indokolatlan, mert hisz több szem többet lát, nagyobb erő, nagyobb teljesítésre képesít?... ámde a nagy Széchenyi állapította meg, hogy az emberi tehetség egy kis lámpa, mely fényével csak egy kis kört képes bevilágítani, míg a körnek további szélei bevilágítatlanok maradnak. Emberi gyarlóság, hogy minden előnynél a nagyobb fizikai erő, vagy tömeg erő törekszik elsőbbséget biztosítani magának s bizony a gyengébb, a kisebb erő a széleken bevilágítás nélkül marad. Csak kivételesen, — Istennek különös kegyelméből — terem egy-egy kiemelkedő, a kicsinyeket is meglátó Br. Baldácsy szellemi nagyság.

Mi unitáriusok számbelileg kevesen vagyunk, — tündöklő nagyjaink mögött nem állottak és nem állanak hatalmas tömegek, mi tehát — ha elfogultság egyáltalán nem létezne, — akkor is csak a bevilágosítandó tér külső szélein találhatunk — s tapasztalataink szerint találtunk helyet s nem állapíthatjuk meg, hogy unitárius érdekeink bár aránylagos elsőbbségben is részesültek volna.

Nem panaszként emlitem fel, mert hisz nagyjaink iránti személyes elismerés soha nem volt fogyatékos, hisz e nagyok ugy a multak-

ban, mint napjainkban is a küzdők élesoportjában találhatók, — azonban maga az általános unitárius érdek a kör legszélsőbb peremén láthatatlan maradt. Csak példaképpen mutatok arra, hogy az „Unitárius Irodalmi Társaság” nélkül belátható időn belül nem remélhattük volna azt, hogy János Zsigmond fejedelmünk élete és kora, — a Kolozsvári unitárius kollégium történelme stb. megírassanak és közkinésünkké tétessenek, — már pedig, ha végnélkül türelmesek vagyunk is, — időnk nincs a végnélküli várakozásra. Az Unitárius Irodalmi Társaságot tehát nem az elfogultság, nem is a különködés, hanem a kényszerű szükség teremtette meg, — nem versenytársnak, hanem a nagy társaságok „végeken munkáló” kiegészítőjének s szerény követőjének azért, hogy annak útján az unitárius egyházi érdekeket érintő részletek is feldolgoztassanak, megvilágosíttassanak.

További kérdésként nyomulhat előtérbe az is, hogy az unitárius egyházi élet kebelén belül szükséges volt-e a külön irodalmi társaság alakulása? nem teljesítette-e a multban és nem teljesíthette volna a jelenben és a jövőben is annak feladatait maga az egyház?

Nem vonható kétségbe, hogy egyházunk irodalmi vonatkozásban is a multban is megtett annyit, amennyit tehetett. De határozottan állítom, hogy nem tett annyit, — mert nem tehetett annyit, — amennyit helyzete és jövője megkívánt. Ennyire az egyháznak az általános adminisztrálás gondja és teendője s fogyatékos

anyagi eszközei mellett sem elegendő ideje, sem elegendő módja nem volt. Nem volt lehetősége még arra sem, hogy a mindenkori unitárius író nemzedéket csoportosítsa, nevelni és irányítani törekedjék. Már pedig legalább is ezekre halaszthatatlan szükség volt és van, mégpedig kettős indokból is:

ugyanis kis faj, kis vallás csak az esetben kelti fel és érdemli ki a nagy világ figyelmét, érdeklődését és értékelését, ha az általános emberi szempontból jelentős értékeket termel. E figyelem felkeltése szempontjából nem azonos jelentőségű az, hogy pl. Bartók, vagy Gyallay stb. aki termel, az unitárius is, hogy a nevezettek, mint az Unitárius Irodalmi Társaság tagjai, — termelnek. A társaságtól független termelés esetében legfennebb a közvetlen közelükben élők és érzők tudnak és éreznek benső örömet egy unitárius hittestvér sikerén;

de a nagyvilág előtt annak fényéből nem jut egy sugár sem az unitárius egyháznak és hitnek, holott ennek életét, létjogosultságát ezekkel az oszlopokkal kell alábiztosítanunk;

másfelől unitárius hiveinknek több mint 20 százaléka a szórványokban él. A szórvány ügy állandóan nyilvántartott és állandóan megoldatlan kérdés. A szórványban élő unitáriusnak az unitárius vérkeringéssel való összeköttetése alig több — a tudásnál. Már pedig éppen napjainkban támadásuk annyira erőteljes s elvesztésük annyira mindennapos, hogy ellenállásuk erőteljesítésének, unitárius öntudatuk munkálá-

sának — legalább az irodalmi társaság termelvényei hozzájuk juttatása útján halaszthatatlan szükség van.

Unitárius hiveink ez öntudatosításra kiválóan képesek és alkalmasok, erre az alap meg van. Csak ki kell fejleszteni. Ezt nemcsak társaságunk, de amerikai hittestvéreink állapították meg. Példaképpen hivatkozom a közismert és közszeretett Snow afiára és társaira, akik az 1920 évben felkerestek és unitárius vidékeinket meglátogatták. Ez utban súlyt helyeztünk arra, hogy ne csak minket, de hiveinket is ismerjék meg s ezért legtöbb helyen harisnyás (nem női harisnya értendő, hanem szürke vagy fehér daróc a harisnya alatt), tehát harisnyát viselő székelyekkel üdvözöltettük őket.

Az unitarizmus a külsőségekben puritán, ezért az ész és műveltség vallásának is nevezik, tehát a tanult emberek vallásának mondják. Erre tekintettel amerikai testvéreink bámulva állapították meg a harisnya gazdájának unitárius voltát s csodálkozásuknak adtak kifejezést a magyar köznép értelmi fejlettsége felett.

Mi is nyugodtan megállapíthatjuk tehát azt, hogy az előfeltételek adva vannak s az öntudatosítás ébresztése és ébrentartása a mi hivatásunk, a mi feladatunk.

*

Egy újabb kérdés az is, hogy az irodalomnak s így az unitárius irodalomnak is — annyira öntudatosító és állandó jellegű hatása van-e, aminőnek azt mi — ennek művelői hiszszük — vagy annyira múló jelentőségű, hogy

az erőhatalommal szemben eltűnik? Az irodalom a békés fejlődésnek — vagy hogy a biblia szavával éljek — a tökéletes megközelítésének az útmestere. Ezzel szemben az erőhatalom legfőbb megtestesítője a háború, a nyers erő virágzása. Reá kívánok mutatni arra, hogy a világháború alatt — melyre valamennyien élesen és fájló szomorúsággal emlékezünk — silánnyá törpül minden közművelődési tevékenység. Csak a hadvezéri zseni töltötte be, foglalta le az emberiségnek nemcsak gondolatát és érzelmevilágát, de egyenesen a bámulatát is. A tudomány művelői eltűntek, értékeik iránt érzéketlenné váltunk, még a hit világának, a vallások alapítóinak is csak egy homályos sarok otthona maradt. Minden nagyság, minden érték, minden örök dicsőség csakis egy-egy Hindenburgban nyert megtestesülést.

És ime a fény minő rövid életű volt, — ma már alig 20 év múlva, a Hindenburgokat legfennebb katonai szakiskolák tanulják és tanulmányozzák, — míg ezzel szemben nemcsak a Dávid Ferencek, Krizák, Petőfiék, Edisonok, Marconiak stb. stb. tehát nemcsak egy vagy több évszázad, hanem a több évezredes Socratesek, Cicero stb. stb. ma is fényárban tündökölnék.

*

Unitárius irodalom — a történelem tanúsítása szerint mindég volt és az idők végéig lenni is fog. A magyar unitárius irodalmat Dávid Ferenc és kortársai alapították meg. Örök fájdalom és örök veszteség, hogy ennek tömegét az erőhatalom tűzzel égette el. Ennek

folytán az irodalom évszázadokon át, jórészt egyházi irodalom maradt, — nagyobb előretérései a Szentábrahámiakban, Almásiakban, Lázároknak stb. nyilatkoztak meg;

általánosabbakká, közművelődési jellegűekké egy évszázaddal ezelőtt az aranyos-rákosi Székelyek, Krizák, bölöni Farkasok, Tözsérekben, uzoni Fosztókban, Mikókban, Brassaiakban, Ferencz Józsefekben stb. tör elő;

míg napjainkban a 16 év előtt alapított Unitárius Irodalmi Társaságban és annak tagjaiban mutatja napról-napra a hivatás érzetét és hivatás teljesítési elszántságot.

Ifjú még e társaság, mint már említém, alig 16 éves. Ebből is tömegidőt gyermekkor tapogatózásai, tagjai célirányos együttműködésének kifejlődése, útirányának szabatosítása vett igénybe, — s mégis máris jelentős eredményekkel számolhat be. Nem kívánom ezeket részletezni s ismertetni, a múlt évben a társaság volt főtitkára, S. Nagy László összeállította a 15 év történelmét, ami megjelent a társaság folyóiratában — a Keresztény Magvetőben és külön lenyomatban is, — könnyen megtalálható és olvasható. Annak adatai beszélő bizonyágtételek. Ma már anyagiakban is erősödik az, mert a hagyományos unitárius áldozatkészség máris mintegy 400.000 lei törzsvagyonyhoz jutatta. Ha ez is, továbbra is fokozatosan szaporodik, remélhető, hogy e társaság hivatását várakozásunknak megfelelően betölteni fogja.

Az álom és a sötétség a legszegényebb kunyhót is egyenlővé varázsolja a legpompá-

sabb palotával; — engedtessek meg nekem, hogy a társaság jövőjét, hivatásszerű teljesítéseit, álmodó álmképem megvalósulását bizó hittel remélhessem, s e remény megvalósítására öntudatos unitárizmusunkat is segítőül hívassam.

Ha magyarországi hittestvéreink önállóan szervezkednek is, ez nem megoszlást, nem az egymás iránti érdeklődésünk halványodását jelenti, faji és hitvilági érdeklődésünk s célunk azonos marad. Ez egység érzetének s együttmunkálásának legerősebb vára az unitárius irodalom. Várnak nevezem, mert nagy elődünk Jakab Elek az 1850-es évek abszolutizmusára vonatkoztatva úgy állapította meg, hogy „az abszolutizmus ellen csak az irodalom volt az a paizs, melyről lepattant a hatalom golyója, a nemzet lelke a könyvek és lapok bástyáiba vonult vissza s onnan védte szent örökünket.“ A jeles Emmerson pedig azt mondá: „minden ember idézet őseiből“, s őseinket megismerni mégis a legelemibb kötelességünk, hogy példájukat követhessük, s főleg, hogy önmagunkat is megismerhessük.

Dr. Ferenczy Géza.

Unitáriusok Amerikában.

Az Unitárius Évkönyv múlt évi számában az angolhoni unitáriusokról közöltünk egy rövid ismertetést olvasóinkkal. Az idei Évkönyvben nagyobb utat teszünk meg s felkeressük az Atlanti Óceán tulsó oldalán élő amerikai hittestvéreinket. Az angol unitárizmust ismertetve már akkor kifejtettük, hogy az jóval későbbi eredetű, mint erdélyi testvérhajtása, hogy attól teljesen függetlenül állott elő, hogy az angliai unitárizmus fejlődéséről tulajdonképen 1813 óta beszélhetünk, mert csak akkor ismertetett el törvényesen bevett vallásnak. Ugyanezt mondhatnók nagyjában az amerikai unitárizmusról is. Igaz, ugyan, hogy egyes feltevések szerint az angliai unitárizmus körülbelül úgy viszonylik az amerikaihoz, mint anya a leányához, de ha már megmaradunk a rokoni kötelék kifejezései mellett, utalnunk kell Wilburre, aki elmésen jegyzi meg, hogy a kettő viszonyára inkább illik a nagynéni és unokahug kifejezések miután mindkettő közös ősökre tekinthet vissza a XVIII. században. Ez azonban nem jelenti azt, hogy előbbinek túlságosan nagy befolyása

lett volna utóbbi kialakulására és fejlődésére.

Az amerikai unitarizmus nem a szentháromság tagadásával kezdődött, miként az angliai, hanem az első települők szigorú kálvinizmusa elleni tiltakozással. Különben a praedestinatio tanát kezdték ki, mint amelyet sehogysem tudtak összeegyeztetni az emberi méltósággal. A praedestinatióból folyó sötét pessimizmus az örök kárhozat, mely rávetette árnyékát az emberiség lelkületére, fellázította minden emelkedett gondolkozású, nemszen érző teológus lelkét. Lassanként ez a tiltakozás kiterjedt a niceai és az athanaziuszi hitvallásokra is, de a szentháromságot még akkor sem tagadták nyilvánosan. Az amerikai unitarizmus kezdetét 1785-től szokták számítani, amikor a bostoni Kings Chapel revidiálta liturgiáját, kihagyva abból minden olyan mondatot, mely a fenti hivallásokból volt véve, valamint minden a szentháromságra vonatkozó dogmai kitételt is. Freeman Jakab a King's Chapel papja lassanként azután mind szabadabb elveket kezdett vallani, amiért őt ariánizmussal vádolták meg. Az unitarizmus kifejlődése azonban nem ennek a mozgalomnak lett a következménye, hanem az úgynevezett unitárius kontroverziának (hitvitának), mely a Harvard egyetemről indult ki. Amerika egyik legrégebb és leghíresebb egyetemén ugyanis, 1803-ban megüresedett az egyik tanári szék s annak betöltésére a liberálisabb érzelműek Ware Henryt ajánlották, míg a konzervatívok ellenezték ezt, mert Ware köztudomásúlag unitárius

nézeteket vallott. A liberálisok győztek Ware lett a professor, valamint több új tanár a liberális érzelműek közül választatott. Ekkor kezdődött az a sok évig elhuzódó hitvita, mely egyik legragyogóbb fejezete az amerikai unitarizmus történetének. A konzervatív Morse, hogy Harvard liberalizmusát ellensúlyozza, megfelelő tőkét hozott össze s egy teológiai iskolát alapított Andover Seminary néven (1808.). Ettől kezdve a vitát Harvard és Andover, e két tudományos intézet vezette. A vita során a liberálisok mind merészebb és merészebb kijelentésekre ragadtatták magukat s mikor ellenfeleik azzal vádolták, hogy unitáriusokká lettek, nyilvánosan el is vállalták ezt a nevet. Így multak az évek örökös vitatkozásban, amikor 1819-ben egy fiatal tüzes lelkű szónok, korszakalkotó jelentőségű baltimorei beszédében új fejezetet nyit meg az amerikai unitarizmus történetében. Ez a fiatal szónok *Channing Ellery Vilmos* (1780—1842).

Channing Ellery Vilmos az említett beszédét Baltimoreban mondotta el egy lelkészbeiktató alkalmával. Erről a beszédről mondja Wilbur, hogy egyházi beszéd Amerikában olyan hatást még nem ért el. Kinyomtatott formája számtalan kiadást ért el, azonkívül lefordították franciára, hollandra, németre, magyarra és dánra. Megjelenése után számtalan elleniratot provokált ez a rövid pár oldal s azt eredményezte, hogy nemcsak az unitarizmus vált általa most már tisztázott diadalmas vallássá, hanem az ortodoxok is feleleteik során

messze elhagyták régi kálvinizmusukat s a szentháromságnak régi hitvallásos formulzását.

Channing méltatásául álljon itt kortársának a másik szellemóriásnak, Emersonnak megállapítása: „Bámulatos a Channing szellemi hagyatéka, mert az nemcsak elbűvöl, hanem parancsol is.“ A XIX-ik század egyik legismertebb szellemi nagysága, Renan a következőket írja róla „Channing igazi próféta volt, mert a jövő evangéliuma harangjának első intő hangját tisztán hallotta. Tanításai a béke és szeretet tanításai s azok maradnak mindig bármi legyen is a tudomány és szabadszellelem evolúciója.“ Mint lelkész majdnem negyven esztendeig, egészen haláláig megmaradt állomáshelyén, a bostoni Federal-streeti egyházközségnél. Szónoklás mellett még írással is foglalkozott. Korának éleseszű bírálója volt. Figyelemmel kísérte és bírálta a társadalom égető problémáit és napirenden levő kérdéseit. Ott látjuk az elsők között, akik küzdenek a rabszolgaság ellen. Észreveszi a munkásosztály elnyomott és lehetetlen helyzetét. Tudja azt, hogy az eljövendő nemzedékek sorsa a nevelésen fordul meg. Sokat ír a különböző osztályok neveléséről, de külön foglalkozik a teológiai neveléssel és az önművelődésnek a mai korban már döntő jelentőségű kérdéseivel. Munkáinak egyik igen tekintélyes részét 1870-80 között Kriza János és Ferencz József püspökök vezetése alatt a kolozsvári gimnáziumi tanárok és papok magyarnyelvre fordították és VI kötetben ki is adták. A lelkész Chan-

ningnek életfelfogása „A Tökéletes Élet“ című prédikációs kötetében tükröződik vissza a legvilágosabban. Fejtegetéseinek gyakorlati iránya a láthatatlan egyetemes egyházban való hitében nyeri el betetőzését. „Egy test és egy lélek vagytok s Krisztusnak is csak egy, nem több egyháza van. Krisztus a fő és a keresztények az Ő teste. Amaz a szegletkő s ezek képezik a templomot, Őreá, mint alapra fektetve. Ő a pásztor és mi a nyáj. Ő a szőlőtő és mi a szőlővesszők.“

Channing fenti beszédének hatása alatt az amerikai unitarizmus erős fejlődésnek indult. Nemsokára 1825-ben megalakult az *Amerikai Unitárius Társulat*. Tévedés volna azonban azt gondolni, hogy most már az amerikai unitáriusok egy felekezetbe tömörültek s közösen munkálták hitük megvalósítását és terjesztését. Bár az unitárius nevet abban az időben egyre több egyházközség vette fel, az Unitárius Társulatot alig egyharmada támogatta hozzájárulásával. Ennek oka abban a körülményben keresendő, hogy magában az amerikai unitarizmusban is belső harcok ütötték fel a fejüket, a haladók és a maradók között. A haladók az unitarizmus lényegét tartva szem előtt, kutatásaik határát egyre jobban kiszélesítették, míg a maradók a már elért hitelvek alapján megállottak s nem akartak tovább menni, sőt egyeseken az unitarizmus veszedelmét látták abban, hogy a haladók merészségükkel ellenszenvenessé teszik az unitárius nevet. Ortodox ellenfeleik eddig is szemükre vetették az unitáriusoknak,

hogy nem keresztények. Az Unitárius Társulat nem szegődhetett sem az egyik, sem a másik párt mellé, mert megkivánta őrizni egységét, ezzel a magatartással viszont azt érte el, hogy egyik sem támogatta kellőképen. A két irányzat közötti harc vége aztán az lett, hogy a haladópárt győzött s kiemelte az unitarizmust a biblicizmus ariánizmusából. A haladók két vezéralakja Emerson és Parker volt.

Emerson W. Ralph (1803—1882) papi családból származott és maga is lelkészpályára készült. Diplomája megszerzése után a bostoni Second Church papja lett. De nem sokáig marad állásában, pedig szereti hivatását s hivei is szeretik őt, csak az urvacsora osztás kérdésében nem értenek egyet. Emerson nem hajlandó meggyőződésével ellenkező szertartás végzésére és 30 éves korában megvált kis egyházától, hogy félszázadon át az egész világ számára prédikáljon. Egyelőre még tanulni óhajt s Európa metropolisai után felkeresi Carley-t s tőle tanul a legtöbbet. 1834-ben letelepszik Concordban itt dolgozik csendes magányában ötven éven át, csak időről-időre rendez előadás-sorozatokat Bostonban, irodalmi, bölcsészeti, történelmi, vagy aktuális kérdésekről. Majd ő lesz a középpontja azon általános reformtörekvéseknek, melyek transcendentális mozgalom néven ismeretesek az amerikai unitarizmus történetében. Emerson itt is csendesen dolgozik, beszél clubbokban, irogat, de nem harcol. A küzdve szervező vezér *Parker*. Emerson elgondolásait majd ő foglalja rendszerbe. Az

Unió büszkén vallja Emersont szellemisége legjellegzetesebb képviselőjének. Az bizonyos, hogy Concord bölcsének személyisége és életműve az Ujvilág legbecsesebb hozzájárulása a világ szellemi kincséhez. Emerson csodálatosan egyeztet elvont eszményeket a gyakorlati *élettel*, ezért tekintik őt az amerikanizmus megtestesítőjének. Ezt azonban nem fogadhatjuk el a szó mai értelmében. Igaz, hogy derült optimizmusa hiven tükrözi hazája példátlanul merész fejlődését. Ő mondta egyszer: „Amerika annyit jelent, mint jó alkalom“ (Opportunity). De Bertrand Russel ma azt mondja: „Jó alkalmak földje, melynek kapui immár bezárultak.“ S így Emerson csak az Egyesült Államok elmúlt hősi korszakának méltó képviselője, azon letűnt nagy időknek, melyek Washingtontól Lincoln mártirhaláláig tartottak, de nem annak az örült életiramnak, mely ma ott uralkodik és sajnos ma már nálunk is tért hódít. Mert Emerson mindig nyíltan pálcát tört a kapitalizmus lelkiismeretlen siker és nyereszkesedés hajszolása felett s muló anyagi javakat megvetve, az erkölcs mindenhatóságát hirdeti. Az ő életfilozófiája, a nemes önbizalom evangéliuma. 1838-ban meghívták a Harvard egyetemre, hogy az évzáró alkalmából az Istentiszteleten prédikáljon. Beszédében a transcendentálizmusnak a vallásra való alkalmazását fejtegette. Hibáztatta, hogy kora vallása kevés életet és ihletet tartalmaz. Ennek oka szerinte az, hogy állandóan személyek és a kereszténység régmúlt

eseményeinek a tekintélyéhez kötjük magunkat, ahelyett, hogy arra figyeljünk, amit Isten ma mond az emberiségnek. Felhívta a hallgatókat, hogy ne túlozzák Jézus személyének fontosságát s ne tulajdonítsanak jelentőséget a csodáknak, hanem keressék a vallás igazságait saját lelkeikben s azt prédikálják az embereknek, amit Isten ott kinyilatkoztatott a számukra. Emersonnak fenti beszéde nagy vihart idézett elő úgy az unitáriusok, mint az ortodoxok között. A többség forradalminak, tulradikálisnak, nem-kereszténynek bélyegezte, a kisebbség, a haladók azonban ujjongtak, hogy amiket ők már régóta éreztek a lelkük mélyén, Emerson olyan világosan kifejezte. Utóbbiak táborában volt Parker Tivadar is, aki Channing és Emerson mellett az amerikai unitarizmus legnagyobb vezér-szelleme.

Parker Tivadar 1810—1860. Lexingtonban született. A harvardi egyetemen tanult, majd ennek végeztével West Roxburyban foglalt lelkészi állást. Bostonban egy lelkészi beiktatón mondott beszédében vonta magára a figyelmet. Pedig voltaképen nem tett egyebet, mint részletesen és alkalmazva ismételte el mindazt, amit Emerson 3 évvel azelőtt amaz emlékezetes évvizsgán mondott el. Ebben a beszédben Parker kimutatta, hogy a kereszténységben nem a hittételek és a külső formák képezik a lényegét, hanem az Istennel való közvetlen összeköttetés, melyre Jézus példát adott. Parker beszéde óriási vihart kavart fel. Bostonban már nem akadt szószék, ahol

prédikálhatott volna, lelkésztársai meg elkerülték az utcán. Néhány évig csak vidéken prédikálgatott, míg a bostoni lelkészek anathémát kiáltottak a fejére. Liberális gondolkozású világi emberek elhatározták, hogy alkalmat adnak Parkernek nézetei kifejtésére. Kibérelték a bostoni Music Hall óriási termét, melyet Parker hamarosan megtöltött hallgatókkal. Óriási energiával feküdt bele eszméi terjesztésébe, ugyannyira, hogy egészsége teljesen megromlott. Hívei kétszer is elküldték Európába, hogy pihenjen. Végül is ott maradt s tüdőbajban halt meg 1860 májusában Florencében. Műveit tisztelői 14 kötetben gyűjtötték össze, melyeknek minden lapja egy kivételesen Isten áldotta tehetség tiszta meglátásairól tanuskodik.

Emerson és Parker szellemi mozgalmát az amerikai egyháztörténészek transcendentá-lizmusnak nevezik, melynek főelveit Wilbur a következőkben foglalta össze: „Vallásos igazságaink megszerzésénél nincs szükség sem csodákra, sem bibliára, mint tekintélyekre. Az ember természeténél fogva vallásos lény. A vallásos igazságokat nem csodák, sem pedig okoskodások által kell bebizonyítani, azok nem kívülről jönnek hozzánk, hanem belülről spontán jelentkeznek. Isten azokat közvetlenül lelkeinkben jelenti ki. Következésképen nem az elmúlt korok és régi próféták fogják előírni vallásunkat, sem a mi okoskodásunk egymagában, még kevésbé a vallásos hagyományok szolgálai másolása, hanem nyitva kell tartanunk

lelkünket azok előtt az igazságok előtt, melyeket Isten vallásos intuicióink segítségével megtanít nekünk.“

A transcendentálizmus szellemi mozgalmá mellett még meg kell emlékeznünk egy másik szellemi irányzatról az amerikai unitárizmus történetében, amelyet evolucionizmus néven ismerünk. Az evolucionizmus Darwin fejlődés elméletéből indul ki, amelynek alapvető igazságait Savage Minot new-yorki lelkész alkalmazta a vallásra. „A kereszténység fejlődéstörténete“ című híres munkája magyar nyelven is megjelent Kovács Lajos brassói lelkész fordításában. Az evolúció tanításai nem cáfolták meg, hanem csak tovább fejlesztették a transcendentálisták elveit.

Az egyre komplikálódó élet magával hozta szociális kérdések tömegét s az amerikai unitáriusok az elsők voltak azok között, akik a társadalmi igazságtalanságok ellen felemelték tiltakozó szavukat. Channing műveinek a vizsgálatánál már láttuk, hogy már ő is prédikál ebben a szellemben. Peabody G. Ferenc a múlt évben elhalt kiváló teológus, akinek irodalmi munkásságát e sorok írója ismertette, az Unitárius Értesítő márciusi számában összegezte a szociális elméleteket s a kereszténységgel szerves összeköttetésbe hozta. A legújabb kor unitárizmusa a transcendentálisták és az evolucionisták alapján állva kétféle irányban keresi a tökéletesedés felé vezető utat. A többség theista állásponton áll, míg a kisebbség a vallásos humanizmus szellemi mozgalmát indí-

totta meg. Utóbbi számtalan vitára adott alkalmat, valóságos irodalmi harc keletkezett körülötte. Ma még nem lehet tudni, hogy mi fejlődik ebből a legújabb szellemi irányzathoz, de tény az, hogy ott öntudatos, komoly munka folyik a folyton fejlődő, tökéletesedő unitárizmus szolgálatában és hogy az angol unitárizmus ütőerét figyelő egyik kiváló teológusunk szavaival éljek: „Nem esontosodnak meg régmúlt események történelmének ismételtetésével, hanem maguk is történelmet csinálnak.“

Ha tekintetbe vesszük, amint a kiindulásnál is megállapítottuk, hogy az amerikai unitárizmus mindössze százéves multra tekint vissza, hogy e száz év alatt milyen utat tett meg, továbbá, hogy jelenlegi egységét tulajdonképpen csak a legújabb időkben érte el, ha mindezeket tekintetbe vesszük, méltán remélhetjük, hogy a jövőben még diadalmasabban fogják előre vinni a lelkiismeret szabadság zászlaját, vallva Pál apostollal az unitárizmus szerény, de önérzetes hitvallását: „A célt nemhogy elértük volna, hanem igyekszünk azt megközelíteni.“

Darkó Béla

Márk evangéliuma.

Az elmúlt esztendőben Évkönyvünkben Lukács evangéliumát ismertettük és vasárnapokra beosztva olvastuk annak szövegét. Miután egy egész éven keresztül beleéltük magunkat a legtökéletesebb evangélium szellemébe láthatjuk és érezhetjük, hogy Lukács által megrajzolt Jézus-kép a legdicsőségesebb, legoda-

adóbb, a legáldozatosabb, a legforróbb, a legalázatosabb szívű ember képe, aki valaha élt, vagy élni fog ezen a földkerekségen.

Azonban már tavalyi évkönyvünkben is megemlítettük, hogy ez a gyönyörűséges Lukács evangéliuma nem földből pattant ki teljesen készen, hanem ennek is történelmi előmenyei voltak. Lukács is már feljegyzésekre támaszkodott írás közben. Ilyen feljegyzések voltak egyrészt az „Ur szavai“ című irat, amely Jézus tanításait tartalmazta és egy rövid életrajz, amely Jézus kortársától, illetve e kortárs elbeszéléséből származott. Ezek nélkül Lukács sem tudta volna megírni evangéliumát, hiszen ő nem volt szemtanúja Jézus működésének. Inkább Jézus szellemének, állandó szellemi jelenlétének volt legkiválóbb megérzője.

Az a kortárs, aki valóban látta Jézust és hirdette is tetteit és életét a keresztény híveknek Péter apostol volt és egy Márk nevű ifju, az ő tolmácsa. Ugyanis Péter apostol csak arámi nyelven beszélt, (ezt a nyelvet használták akkor a zsidók a mindennapi életben) és semmiképpen sem tudott volna érintkezni más nyelvű követőivel. Ez a Márk az ősi hagyomány szerint azonos volt azzal az ifjuval, akinek az édesanyja a házába fogadta az első jeruzsálemi keresztény gyülekezetet. (Apostolok cselekedetei 12. rész 12.). Előbb Pált, majd Barnabást, végül állandóan Pétert követte térítő utáiban. Péter apostol a híveinek Jézus életét mondta el egy-egy jelenetben. Mintha érezte volna, hogy minden tanításnál szebben beszél a tett.

Jézus életéből vett és igen sokszor hallott eme jeleneteket írta le azután Márk, de nem történetírói célzattal, hanem egyszerűen azért, hogy épüljenek belőle mások is. Azok is, akiknek nem volt alkalmuk Jézus legkedvesebb kortársának beszédeit meghallgatniok. Így keletkezett első ízben az örömmüzenet, a jóhir Isten országáról írásba foglalva: vagyis Márk evangéliuma. Ez az evangélium lett minden más evangéliumi iratnak alapja és kiindulópontja. Épen ezért illő, hogy megismerkedjünk vele.

Márk evangéliuma tehát a *tettek evangéliuma*. Tanítás alig van benne. Csupán Jézusnak négy-öt példázata, néhány társadalmi jellegű tanítás a családról, házasságról, gyermekekről, a gazdagságról s ezentúl néhány válasz vagy felvilágosítás, amelyet tetteivel kapcsolatban a tanítványoknak vagy a folyton el-lenségeskedő zsidó előkelőknek, a farizeusoknak ad. A szebbnél-szebb példázatok ama tömegéről, vagy a hegyi beszéd remekbe készült tanításairól, vagy a sokrétű, gazdag problémakörről, amelyet Lukács csak úgy önt felénk, itt szó sinesen. Jézus fellép, csodás jelek veszik körül, mikor megkeresztelkedik. Isten mintegy jelek által bizonyítja, hogy vele van, munkája mintegy isteni megbízásból folyik. Azután jönnek másféle csodák is. Olyanok, amelyek tette váltják az Isten országáról szóló evangéliumot: a vakok látnak, a süketek hallanak, a bénák láb-ra állanak. Vagy ennél szellemibbek: Az új próféta örömet mond a szegényeknek, beköti

a megtört szíveket, hirdeti az Ur jókedvének esztendejét és megvigasztalja és szabadon bocsátja a lesujtottakat, a bűnbe esetteket. Épen úgy, ahogy azt a régi próféták, főleg Ézsaiás megmondta előre.

Mivel a szegénynek, az elnyomottnak épen ez a fontos, ez a tettekben nyilatkozó szabadítás, ezért van oly sok úgynevezett gyógyítási csoda elbeszélve ebben az evangéliumban. Még pedig nem csak a test gyógyításának, hanem vele együtt a lélek gyógyításának csodái, amelyekre úgy a zsidó, mint a római világ szegényeinek oly nagy szükségük volt. S bizony szükségük van egészen mind a mai napig. Egy szegény egyszerű lélekből (a Péteréből) származó tanítás ez, amely *a millióknak, a millió szenvedőknek, a meggyötörteknek, az elesetteknek* szól. Ezt valóban megértették még a süketek is, míg a Jánosi evangéliumot csak az előkelők, a bölcséleti finomságokban járatosak s a Pál hirdetését pedig a pogány keleti felekezetek megtért követői és az örök teológiai szórászhasonlatok értékelték magasra.

A szegények, nyomorultak sorsán segítő Jézus előtt egyetlen cél lebeg Márk evangéliuma szerint. Megalapítani Isten országát. Azt az országot, amiben nem lesz többé sem testi, sem lelki nyomorúság. Ennek gondját veszi magára mintegy titokban, isteni megbizásból az evangélium hőse. Ezt a nagy célt nem értik meg az előkelők, a farizeusok, a bedugott fülűek és megvakult szeműek. De annál jobban értik azok, akiknek Jézus megmagya-

rázza s akik előtt a szörnyű kereszten megpecsételi az ő nagy igazságát, az ő emberfeletti, emberi erőt meghaladó vállalkozását. Hősi éposz ez a Márk evangéliuma, amelyben nem sokat beszél a főhős, de annál többet harcol s végül egyetlen, hősi viadalban életét adja sokakért.

Ez a hősiesség igazi emberi erőfeszítés, amely egyedül Istenre támaszkodik. Márk evangéliuma őrizte meg leginkább Jézus igaz emberi képét. Ezzel a megállapítással nem áll ellentétben a sok csoda, amelyet Jézus cselekszik. A csoda abban az időben olyan természetes valami, mint a repülőgép. Egy prófétának a lelkek mélyére kell látnia s az az ember, aki az embertársába belelát, az minden időben nagy jótévője a társadalomnak. A régi és a mai próféta egyaránt mélyen hívő orvos, lélekbuvár, társadalmi vezető s csak az vállalkozhatik e magas tisztságra, aki ezeknek a bonyolult sokrétű kívánalmaknak eleget tud tenni. Jézus a legmélyebb titkait is látta az emberi léleknek s méltán érdemelte ki már kortársaitól a rendkívüli nagyságot jelentő, kitüntető emberfia nevet. És mégis ez az Emberfia egyuttal ember is. Érezte-e valaha valaki az emberi hatalom és nagyság végességét jobban, mint ez a hős, aki mikor jónak szólítják őt, így felel vissza: „Miért mondasz engem jónak? Senki sem jó, csak egy, az Isten“, (10. rész 18.). Kiáltott-e fel valaki szomorúbban keresztjének kinjában, mint ez a világbíró erő: „Én Istenem, én Istenem, mért hagyál el engemet?“ Márk szerint Jézus élete

ezzel a zokogó sóhajtással végződik s ezzel, de meg a többi leírásával is annyira emberi színt adott evangéliuma hősének, hogy mérhetetlen veszteség lett volna, ha ez az evangélium meg nem íródik, vagy megírva az idők viszonytársaiban elkallódik. A földkereség nagy lelki vezéreiről sok mindent összeírtak, amelyek alkalmasak a babonás hiszékenység táplálására, de épen a legnagyobb lélekről ilyen emberi képet írni, ehhez valóban elhívás és gondviselés-szerű ihletés kellett.

Ebben az esztendőben olvasgassuk minél többet ezt az egyszerű evangéliumot úgy, ahogy a naptári részben közölt beosztás mutatja. Találunk e beosztásban Máté evangéliumából származó néhány tanítást is, azért, hogy tetteinek folytonos szemmel tartása mellett meg ne feledkezzünk Jézus tanításairól sem.

Néhány szóval meg kell még emlékeznünk arról, hogy Márk evangéliuma szolgált alapul Máténak és Lukácsnak evangéliumuk megírására. Szövegét majdnem szószerint átvették, itt ott megszakították s alkalmas és alkalmatlan helyen beledolgozták Jézus tanításait, amint azt az „Ur szavai“ című iratban találták. Máté kissé ügyetlen és elfogult feldolgozó volt, aki Jézusról többször torz képet festett. Annál ügyesebb és pompásabb festő volt Lukács, akinek evangéliuma, amint azt már többször említettük, a legragyogóbb tükre egy fenkölt, nagy-szerű életnek, amelynek párját sem azelőtt, sem azóta nem találjuk az emberi történelemben. A tavalyi évkönyvben bárki tájékozódhatik a Má-

té és Lukács evangéliuma közt lévő különbségek kérdésében.

E három evangéliumot (Márk, Lukács, Máté) a Biblia tudósai együtt, egymás mellé nyomtatva szokták tanulmányozni s ezért görög szóval szinoptikus (együtnézett) evangéliumoknak is nevezik. Mi nevezzük csak *történeti evangéliumoknak*. Nem azért, mintha történetírói célzattal készültek volna, hanem azért, mivel belőlük lehet megismerni a történeti Jézust, vagy jobban mondva az igazi, történeti evangéliumot: Jézus evangéliumát.

Jézus evangéliumán kívül az ősi keresztény világban még ketten hirdettek örömezetet, jóhírt az emberiségnek. Az egyik a görög művelt világnak: ez János és az ő evangéliuma. A másik evangéliumhirdető Pál apostol az ő leveleiben. Gondolatai és Jézus életéről és haláláról való tanításai a római világban tetszéssel fogadtattak, mert hasonlítottak a keletről beszivárgó szekták tanításaihoz. Épen ezért ez a páli evangélium a legzavarosabb és Jézus tanításától a legtávolabb áll. Kivéve a forró szeretetet, amely Pál lelkét is felgyújtotta.

János és Pál evangéliumai, noha sok, utolérhetetlen szépségű gondolatot tartalmaznak, mégis az igazi evangéliummal összehasonlítva alatta maradnak Jézus halhatatlan életének és tanításának.

Iván László dr.

A nemzetközi unitárius élet vezetői:

Dr. Cornish Lajos.

Ezt a nevet minden jó magyar embernek ismernie kell. Ezt a nevet minden unitárius ismeri a két magyar hazában. Két ízben volt minálunk. Először 1922-ben, azután 1924-ben. Mind a két látogatásáról könyv alakban számolt be az ő küldöinek s a művelt világ közvéleményét saját személyes tapasztalatai alapján tájékoztatta azokról az állapotokról, melyek között Romániába szakadt vallási kisebbségeink sinylődnek.

Jórészt öneki lehet köszönni az Unitárius Misszióház létesítését is Budapesten, a repatriált hivek lelki gondozása végett. És azt a testvéries támogatást, melyben különösen erdélyi gyülekezeteink részesültek a nagy összeomlás után.

Louis C. Cornish barátunk 38 évvel ezelőtt vette magára a Krisztus gyönyörűsége igáját, mint lekipásztor. Vidéki gyülekezetekben szolgált, mielőtt az Amerikai Uni-

Dr. CORNISH LAJOS,
az unitárius világszövetség elnöke.

tárius Társulat közvetlen kötelékébe lépett volna. Első amerikai utamon (1907.), mint hinghami lelkeszel ismerkedtem meg. Második utamon már ő volt a Társulat elnöke, aki az 1825-ben alapított Társulat élén nagy körültekintéssel intézte a százéves jubileumát ünneplő unitárius mozgalom ügyeit.

Nagy elődök nyomdokaiban, hiven kitarzott a mult hagyományai mellett, de azért résztvett a modern áramlatok irányításában is, mikor az amerikai Universalista egyházzal addig is fenntartott fegyvertársi viszonyt még jobban kimélyíteni igyekezett.

Szívügye volt eleitől fogva a Nemzetközi Szabadelvű Vallásos Kongresszus úttörő munkája is. Ennek tudható be, hogy a Társulatnál viselt mandátuma lejárván, a Kongresszus elnöki tisztét ruházták reá. Ezen a téren még sok szépet és jót fogunk hallani felőle, ha meg tér Japánban és a Filippi szigeteken tervezett missziói útjáról, amelyet az unitárius hitesszolgálatában készséggel vállalt.

Mint szónok, mindig tárgyilagos és sohasem ragadtathatja el magát ábrándképek által. Mint hivatalnok, pontos, és kötelességtudó. Mint jóbarát, igazi mintaképe a hűségnek és kitarításnak s békés családi otthonában — az ősi mestergerenda védelme alatt — szívesen látja azokat, akik feléje és angyali jóságú felesége felé megértő lélekkel közelednek.

Isten áldása legyen minden munkáján!

Józan Miklós

Mrs. Charles E. St. John.

Miss Rosalind Lee.

Az unitárius nőegyletek nemzetközi szövetsége az elmúlt nyáron Oxfordban megtartott gyűlésén új vezetőket választott mozgalma élére, akik magyar unitárius életünknek régi és kedves jó ismerősei.

Az új elnök Mrs. Martha St. John hosszú

Mrs. ST. JOHN, elnöknő.

Miss LEE, főtitkár.

éveken keresztül az amerikai unitárius nőszövetségben végzett áldozatos munkát, s első sorban is a külföldi kapcsolatokat ápolta s nemcsak a lélek szálain, de a segítő kéz nyújtásán keresztül is nem egy országban indította el az unitárius evangélium pislákoló lángját

újabb lendület felé. Az új főtitkár Miss Rosalind Lee, angol unitárius lelkész, aki végiglátogatta az angol gyarmatbirodalom szétszórta dolgozó unitárius gyülekezeteit, és anyagi függetlenségét egy életen keresztül az angol unitarizmus szolgálatába állította.

Mindketten régi ismerősei az erdélyi és magyarországi unitáriusoknak, s személyesen is felkeresték és meglátogatták gyülekezeteinket. Mrs. St. John az elmúlt nyáron hatodszor látogatott el hozzánk, s nagyon sok szegény unitárius betegnek és szegény gyermeknek ő volt támogatást nyújtó édesanyja évek hosszú során keresztül. Miss R. Lee volt az első nőlelkész, aki kolozsvári templomunk székén paláttal a vállán jelent meg és hirdette a mindenütt jelenvaló egy igaz Isten ígét, melyek kettőjük munkásságán keresztül közöttünk élő valósággá változtak. Mindketten sokat fáradoztak azért, hogy unitárius magyar nőlelkészeink külföldi tanulmányútjuk során szoros kapcsolatba kerüljenek az angol és amerikai unitárius nőszövetséggel is s hisszük, hogy ilyenirányú munkásságuk a jövőben még szép és eredményes gyümölcsöket fog teremni.

Reméljük, hogy az új vezetők szorosabb kapcsolatot találnak erdélyi és magyarországi szépen és eredményesen dolgozó nőegyleteinkkel s nemcsak lelkészeinken keresztül, hanem személyes látogatás és közvetlen levelezés útján biztosítják érdeklődésüket és szeretetüket magyar unitárius életünk számára.

Bedő Boriska

Rev. H. S. Carter.

Rev. H. J. Heering.

Minden mozgalom annyit ér, amilyen utódokat és követőket tud magából kitermelni. A nemzetközi unitárius mozgalom multja közel negyven esztendő. Az unitárius ifjuság világmozgalma pedig az idejében jut el fennállása tizenötödik évfordulójához. A Leyden

H. S. CARTER, elnök.

H. J. HEERING, főtitkár.

International Bureau néhai Roessingh holland professzor indítására alakul meg 1923-ban, igazi átfogó nemzetközi szervvé az 1934 évi koppenhágai konferencián alakul át.

Az elmúlt nyáron Oxfordban megtartott konferencia, már az utolsó három év eredmé-

nyekben és kezdeményezésekben gazdag munkájáról adott számadást. Ennek eredményeivel a háta megett indult el újabb munkaterületek felkeresésére. A mozgalom célja a nagyvilágon szétszórtnak és elszigetelten élő unitárius és szabadelvű protestáns egyházi ifjúsági csoportoknak és egyesületeknek a közös feladatok vállalása és eredményesebb munka végzése. Igyekeznek tagjai között a levelezést előmozdítani, baráti diákeseréket közvetíteni s konferenciáit mindig más és más országban tartják s ezen keresztül is igyekeznek az egyes országok csoportjait közelebb hozni a nagy közösség munkájához. Legutóbbi gyűléseit 1934-ben Koppenhágában 1935-ben a svájci Arcegno községben levő nyaralótelepen, 1936-ban az amerikai unitárius ifjúság táborhelyén, Shoals szigetén, 1937-ben pedig Oxfordban rendezte meg. A jövő évi konferenciát Hollandiában tartják meg. Azután valószínűleg mi magyarok kerülünk sorra.

A konferenciákat a résztvevők együttes táborozása, kirándulásai követik s a mozgalom vezetői gondot fordítanak arra, hogy elsősorban is barátságot létesítsenek az egyes résztvevők között s az egyének lelkében szövődött barátságok szellemében és lelkülete mellett beszélgessék meg a szőnyegre került kérdéseket. Ezért munkarendje különbözik minden más hasonló konferenciáétól. A tárgyalóteremben már nem delegátusok ülnek, hanem barátok beszélgetik meg az élet nagy és kis kérdéseit s ezért a tanácskozások során őszinte

világosság vetődik olyan kérdésekre is, melyekről az idősebb nemzedék egymás érzékenységének a tiszteletben tartása miatt csak zárt üléseken, bizalmas tanácskozásokon tárgyal. Az őszinte beszélgetések során egyházi, egyházaink sorsán keresztül nemzeti életünk kérdései is állandóan a beszélgetések előterében állanak. A mai világban, a konferenciák sorozatos csődjének napjaiban csak ilyen tárgyalásokból fakadó határozatoknak van erkölcsi értéke, a többi csak porhintés — eredmények nélkül.

A mozgalom vezetője egy fiatal angol unitárius lelkész H. S. *Carter*, elnök, főtitkára pedig a holland remonstráns egyház fiatal lelkésze H. J. *Heering*. A mozgalom irodájának központja 27. Nieuwe Gracht, Utrecht, Hollandia. Az ügyvezetés egy négytagú választmány kezébe van letéve, mely évente legalább egyszer összeül. A választmány jelenlegi tagjai: *Chetham* angol unitárius, *Lewis* amerikai unitárius, *dr. Novák* cseh nemzeti egyházi és *Ferencz József* magyar unitárius lelkészek. A mozgalom szemléjének szerkesztője *McLachlan* angol unitárius lelkész, aki néhány évvel ezelőtt erdélyi és magyarországi gyülekezeteinket is felkereste tanulmányútja során.

A jövő évben Hollandiában a leirsumi táborban jul. 27-től aug. 1-ig napjain tartandó konferenciára fehérvizük az érdeklődők figyelmét. A konferencia tárgya: „A vallási tekinthetőség kérdése.” A konferenciával kapcsolato-

san vendéglátó holland testvéreink (gondoskodnak arról, hogy a konferencián résztvevők az ország nevezetesebb vidékeit és egyházi központjait olcsón meglátogathassák.

Ferencz József

Hogyan állunk a gyülekezeti munkával?

A gyülekezeti munka két ágra oszlik: egyik ága az, amelyet a lelkipásztor végez a gyülekezetben, a másikat maga a gyülekezet végzi. A célja, mint az egy ugaron szántó két ekének, mind kettőnek egy: az egyházi és valási eszme gyakorlati megvalósítása. Akiket ez a kérdés általános vonatkozásban érdekel, azok olvassák el Washington-Kis: „A keresztyén pásztor és a dolgozó gyülekezet” című magyar nyelven is megjelent könyvet, amely részletesen dolgozza fel a gondolatot. Helyszűke miatt jelen esetben csupán a budapesti egyházközségünk leány-egyházközségei és szórványainak gyülekezeti munkáját tárgyaljuk. Az emberi érzékenységre való tekintettel lehetőleg elkerülöm a hibák esetenkénti felsorolását is s megelégszem a helyes irány megjelölésével.

A gyülekezeti munka legelső feltétele az, hogy a lelkipásztorok ismerjék a gyülekezet minden tagját és ismerjék a gyülekezet tagja-

is egymást. Ez a gyülekezeti munka alfája, amely nélkül csak apró sikereket érhetünk el, de egyöntetű, összeforrott gyülekezetünk nem lesz soha. A lelkészi iroda nem tisztviselői hivatal, ahol csak akkor ismerik meg a feleket, mikor ügyesbajos dolgaikkal a hivatalhoz fordulnak. Ismerje meg a lelkipásztor gyülekezetének minden tagját. Ezt bizony a fővárosban is csak úgy lehet keresztülvinni, mint bármelyik kis erdélyi faluban: személyi látogatással, válogatás nélküli látogatással. Amíg a lelkipásztorok nem vállalják ezt a kétségtelenül nehéz, majdnem lehetetlennek látszó munkát, addig nem hogy dolgozó, de még imádkozó gyülekezetekről sem beszélhetünk sem a fővárosban, sem a vidéki szórványokban. Nos! Mit tettünk eddig ezen a téren? A nagy területre, a szétszórtságra való hivatkozással beértük két jó irodai adminisztrációval s azt hittük, hogy ezzel föl is mentettük magunkat a pásztori munka derekasabbik része alól. Keresztelők esküvők, temetések készülnek a gyülekezetünk körében s a legtöbbről csak akkor veszünk tudomást, amikor ezt hivatalosan bejelentették az irodán. Pedig ezek az események az egyház szempontjából mindig vannak olyan súlyos horderejűek, mint a családok részére, melyekben végbemennek. Ezek az egyház vidám vagy szomorú aratásai. Az a gazda, aki a vetéstől az aratásig a földje felé sem néz, ne hibáztassa a mostoha időjárást, tövises-konkolydús aratást. A lelkipásztor nemcsak kormányos az egyház hajóján,

hanem orvos is, aki egyik kezét mindig az egyházi élet ütőerén kell, hogy tartsa. A családok látogatása nem is falún fontosabb. Ott a tömör gyülekezet ezernyi alkalmat nyújt a papnak a hiveivel való találkozásra. Talán a hivek nincsenek is úgy kitéve a különböző eszmearadatok fekete zuhatagának. Épen ezért városon, különösen a főváros területén nemzeti szempontból is elsőrendű feladatunk a hivel való gyakori személyes érintkezés. És ezt a feladatot nem lehet leszorítani az istentisztelet előtti, vagy utáni rendelkezésünkre álló negyedórákra. Különben is nem az egészségeseknek, hanem a betegeknek van szükségük orvosra. Vasárnaptól vasárnapig a jó pásztor fáradhatatlanul jár az elveszett bibliai juhok után, mert a legszebb prédikációval sem tudja fölrázni és meggyőzni azokat, akik következetesen elmaradnak az istentiszteletről. Amikor így összehoztuk a gyülekezetet, akkor következik a gyülekezeti munka másik fele: mit dolgozzunk és mit dolgoztassunk a gyülekezettel? Erre a kérdésre önként adódik ezer felelet is, amely mindig a gyülekezet természetéhez igazodik. Ennek első feltétele azonban a megfelelő gyülekezeti ház. Az egységes alapon álló gyülekezetnek ez a második temploma, amely tele van a gyakorlati élet imáival. Központi egyházközségünk kebelén belül hét-féle egyesület működik, három egyesületi helység szükös keretei között. Gyülekezeti munkára egyik helység sem alkalmas. Talán épen ezért forgácsoltuk szét a gyüleke-

kezet erejét. A szegénységünkre hivatkozva, már eleve elzártuk az útját annak a lehetőségnek, hogy gyülekezetünk tagjai megismerhessék egymást. Az egyöntetű egyházi élet, a dolgozó gyülekezet drágakövét egyesületi szilánkokra törték és hiába fáradozunk, nem tudjuk összerakni a darabokat, mert nincsen hozzá megfelelő helyünk. Templomi ünnepélyekre még csak telik valahogy a két templomból, de mi lenne akkor, ha egy jól sikerült Dávid Ferenc estély után a résztvevőknek mind eszébe jutna, hogy ott maradnak a Misszió Ház gyülekezeti termében rájuk váró testvéri vacsorára? Vagy mi lenne, ha egy dalárda ünnepélyre mind elmennének a meghívottak? Vagy mi lenne, ha a nőszövetségi teákon, az iparosestélyeken s a cserkész ünnepélyeken és a többi alkalmakkor megjelenék mindenki, akinek erre nem csak joga van, de a gyülekezettel szemben kötelessége is? Bizony csoda történnék akkor. Szent csoda! Építene az egyházközség egy olyan gyülekezeti házat, mely hajlékot adhatna minden egyesületnek és volna benne helye a dolgozó gyülekezetnek is. És ez nem is kívánna nagy áldozatot. Csak a meglévő három egyesületi helységet kellene feladni s a többi jönne magától. A három helység egyévi lakbérére felérne egy minden tekintetben megfelelő gyülekezeti ház kiadásaival. És milyen kevés áldozat volna ez akkor, ha egyszer lenne dolgozó gyülekezetünk, amelyiknek első feladataul én a Koháry utcai templomnak újraépítését és egy új orgona beállítását

jegyezném fel, természetesen mind a mostani költségvetés keretein kívül. Megfelelő gyülekezeti házban, a pestszentlőrinci leányegyház-község gyülekezeti munkával évenként egyházi adójának ötszörösét tudja előteremteni. Ez a fővárosban 30—50.000 pengőt jelentene évenként. Pedig a gyülekezeti munkában ez is csak másodrendű rész. Mögötte felbecsülhetetlen erők rejlenek. Az egyházi munkában résztvevő hivek lelkében erősödik a vallási és nemzeti öntudat, kristályosodik a közösségi érzés, gyarapodik a buzgóság és népesedik a templom. Senki sem jelentéktelen! Az egyházi életben mindenkinek meg van a maga helye s az egyedül csak őt illeti meg. Hogy állunk a gyülekezeti munkával? A Nőszövetség végzi tőle telhetően a szegénygondozást, kínlódik a főiskolai vacsoraakcióval, a Dávid F. E. évente tart 5—6 közművelődési előadást inkább kevesebb, mint több közönségsikerrel, a Leányegyesület és a cserkészcsapat és a Brassái S. E. a maga helyiségében elszigetelve végzi úgy, ahogy a maga munkáját. Az Iparosegylet és az énekkar helyiség nélkül éppen csak hogy fenn tartja magát. Ez mind jóindulatú töredék a gyülekezeti munkából. Szent forgácsok, izzó parazsak, rettentő erőfeszítések kevesek részéről, de gyülekezeti élet nem lesz soha belőlük.

Csináljunk már egyszer lelkeszi körzete-
ket. Kezdjük el a legelején a munkát. Nem szé-
gyen, ha egy kicsit későn is ébredtünk
reá a helyes elindulás egyetlen igaz
útjára. Azt a sok gondosságot, amit eddig

belefektettünk a két lelkeszi irodába, most vi-
gyük ki onnan a hivek közé. Hívunk minden-
kit a közös munkára, ugyanakkor vessük meg
az alapját egy új egyesületi háznak. Helyet
kell teremteni annak az épületnek, akár a Ko-
háry utcai székházban, akár a Misszió Ház-
ban. Unitárius munkatemplomot az unitárius
gyülekezeti munkának, melyben otthona le-
gyen az iparos tanoncoknak, a munkásembernek,
főiskolás ifjuságnak, leányegyletnek, énekkar-
nak, cserkészcsoporthoz, Dávid F. Egyletnek, Nő-
szövetségnek, egyházunk minden tagjának,
melyben hiveink megismerhetik egymást, mely
alkalmas ünnepek és előadások tartására
is. Akkor aztán majd jól állunk a gyüleke-
zeti munkával. Addig azonban csak halódunk.
Mert az élet, a munka helyet követel magának.
Nekem ez hitvallásom és ragaszkodom hozzá.

Pethő István

Az unitárius misszió feladatai.

„Misszió“ küldetést jelent. Azok, akik a
keresztény vallás üdvözítő igazságait hirdetik
és terjesztik az emberek között, Istentől vett
küldetésben járnak és végzik lelki munkájuk-
at. Isten akarata az, hogy a hitigazságok köz-
kinccsé váljanak. Terjesztésükkel időről-időre
arra alkalms embereket bíz meg. Ilyen küldet-
éssel jött a világra maga Jézus is. „Én azért

születtem, és azért jöttem e világra, hogy bizonyosságot tegyek az igazságról...“ A keresztény vallás első és legnagyobb misszionáriusa Jézus. Ugyanez volt a küldetésük az ő tanítványainak, az apostoloknak is, akiknek Jézus Máté evangélista szerint ezt az utasítást adta: „Elmenvén azért tegyetek tanítványokká minden népeket, megkeresztelvén őket az Atyának, a Fiúnak és Szentléleknek nevében.“

Az egész keresztény anyaszentegyház munkája missziós feladat. Nem több és nem kevesebb, mint az, hogy a Jézus evangéliumában megírt vallás erkölcsi igazságok terjesztésével hitükben erős, erkölcsiségükben tiszta és fedhetetlen életű embereket neveljen. Az egyház létjogosultságát ép az határozza meg, hogy ezen a téren milyen eredményeket tud elérni. Az egyház életében tehát külön missziói feladatokról beszélni tulajdonképpen nem is lehet, mert ez azt jelentené, mintha az egyháznak más feladatai is lennének. Minden egyházi munka, az istentisztelet, a vallástanítás, az egyleti tevékenység, a hivek gondozása, az egyházi törvényhozás, a gyűléstermek tanácskozása, a hivatalos óra a lelkészi irodákban, sőt még az egyházi adó behajtása is közvetve vagy közvetlenül missziós feladat. Istentől vett küldetésként kell azokat végezni. Ezekkel se lehet más célunk, mint az, hogy hiveink hitükben megerősítést kapjanak és — ami ezzel jár — emelkedettebb erkölcsi életre ösztönzést nyerjenek.

Szoktunk beszélni belmisszióról és kül-

misszióról. Belmisszió az egyház keretein belül az egyháztagek körében folyó hiterősítő munka. Célja, hogy az egyház tagjait, akik már megkeresztelkedtek, elevenebb és öntudatosabb hitéletre nevelje és őket az egyház céljainak a szolgálatába állítsa. Külmisszió az egyház keretein kívül, a nem keresztények körében végzett hittérítő munka. Célja az, hogy a keresztény vallás hitigazságait az egyházon kívülállókkal is megismertesse és őket a keresztény anyaszentegyház számára megnyerje.

Ugy látom, nekünk unitáriusoknak első sorban a belmisszió terén vannak sürgős tennivalóink. Mindenek előtt a sajátmagunk hitéletét kell elevenebbé és öntudatosabbá tennünk, ha azt akarjuk, hogy szent vallásunk másokra, az egyházon kívülállókra, keresztényekre, vagy nem keresztényekre is vonzó erőt tudjon gyakorolni. Abban mindannyian egyetértünk, a templomban is, az egyházi tanácsteremben is állandóan azt hangoztatjuk, hogy öntudatos unitáriusokra van mindenekfelett szükség. S tesszük ezt legtöbbször anélkül, hogy az unitárius öntudat fogalmának tartalmi meghatározását adnók és megmondanók, mit is értünk unitárius öntudat alatt. Így lesz a nagy fogalomból lassanként elcsépelet frázis, olesó hatás-keltésre.

Miből áll ma Magyarországon az unitárius öntudat? Van benne egy nagy adag szomorodó, de rodostói szomorúságában is mindig reménykedő erdélyiség. Unitáriusnak és erdélyinek, sőt székelynek lenni kevés kivétellel

egyét jelent. Benne van aztán egy-egy kiesi székely falunak a képe, ahol bölcsőnk ringott, egy templom, amelyben először zsoltárt énekelünk, egy temető, ahol őseink pihennek s nem kismértékben egy-egy falusi iskola, a székelykereszturi és kolozsvári gimnáziumok emléke. Ezeken a különben nagyon drága lelki tényezőkön felül azonban csak kevés embernek a lelkében él ott annak a tudata, hogy a hit, melyet az unitárius egyház tanít, az embernek mindennél drágább kincse. Drágább, mint bármekkora vagyon, mert, ha az elvesz, a hit akkor is megmarad és vigasztal. Drágább, mint maga az élet, mert hit nélkül élni nem lehet. Öntudatos unitáriusnak nevezem én azt az embert, aki hitvallása minden erejével értékének és igazságának teljes tudatában van és ettől a tudattól indítva minden erejével egyháza szolgálatába áll, hogy az egyház mások számára is minél szélesebb körben, minél eredményesebben hirdethesse szent vallása boldogító hitigazságait.

Kevés számú hiveinknek csak kis töredéke nevezhető ilyen értelemben öntudatos unitáriusnak. Nekünk tehát először saját hiveink körében kell hittérítő munkára indulnunk. Bármilyen szép és magasztos legyen is hitvallásunk, addig, amíg saját magunk se becsüljük meg annak értékét eléggé, nem várhatjuk, hogy az másokra nagyobb vonzóerőt gyakoroljon. S az egyház, melynek ügyei iránt saját hivei se mutatnak elég érdeklődést, lélekszámában és erkölesi súlyában gyarapodni

soha sem fog. Legfennebb a multak dicsőségéből fog élni. Sürgős feladatunk tehát hitünk igazságainak megismertetése és öntudatosítása elsősorban saját hiveink között. Ezzel majd magától oldódik meg sok olyan bajunk, mely évek óta állandó sopánkodásunk tárgya. A templomok nem maradnak üresen. Az öntudatos hívó embert lelkiismerete nyugtalanítja, ha vasárnap az istentiszteletről elmarad. Nem ad reverzálist. Születendő gyermekét nem fosztja meg annak a hitnek az áldásától, mely az ő szívét dobogtatja s amely nélkül ő maga élni se tudna. Örömmel fizeti az egyházi adót, mert tudja, hogy abból ad, amit neki is az Isten adott s akármennyit adjon is soha sem adhat eleget azért, amit szent hitében kapott. Az egyház tanácsüléséről el nem marad, mert tudja, hogy ott Isten ügyéről esik szó.

Öntudatos unitárius hivek nevelése terén egy csomó gyakorlati tennivaló mutatkozik, melyeket itt felsorolni egyszerre lehetetlen. Hitvallásunkat ismertető füzetekkel és könyvekkel kell ellátnunk hiveinket, hogy ébredjenek tudatára, milyen szép, mennyire igaz és boldogító az unitárius vallás. Vannak ilyen könyveink, csak elevenebbnek kell lennünk azok terjesztésében. S ha nem volnának, gondoskodjunk, hogy legyenek. Ha azt látnók, hogy hiveink nem mutatnak elég érdeklődést az ilyen tárgyú könyvek iránt, tegyünk róla, és úgy írjuk meg, hogy érdeklődésüket előre fel tudjuk ébreszteni. Igehirdetésünk nem mozoghat általánosságokban. Unitárius igehirdető nem

mondhat olyan prédikációt, amelyeket más felekezeti igehirdetők mondanak. Úgy kell prédikálni, hogy közvetve vagy közvetlenül minden prédikációnkból kivesendüljön unitárius vallásunknak egy-egy szép igazsága. Különösen kell erre vigyáznunk, azokban a prédikációkban, melyeket rádióközvetítéssel mondunk. Helyénvalónak látszik egyik atyánkfiának az a gondolata, hogy a lelkészek az unitárius vallásnak egy-egy sarkalatos igazságával az ajkukon előre kidolgozott terv szerint, felváltva álljanak a mikrofon elé. Ne felejtjük azonban, ha az angyalok nyelvén prédikálunk is, akkor se fogjuk a vasárnapi prédikációval hivatásunkat egészen betölteni. A hétköznapon a lelkipásztornak cselekednie kell azt, amit vasárnap prédikál. A szó szoros értelmében hívei pásztora, bizalmas barátja, támasza, tanácsadója, szószólója és minden bajban segítője kell, hogy legyen. Általában hétköznapi életén kell, hogy megláttassék mindannak igaza, amit vasárnap prédikál. Bizonyos, reformra szorul hitoktatásunk is. Tankönyveink s a módszer, melyet azok tanításánál alkalmazunk, nem mindenben felelnek meg a célnak, hogy a fenti értelemben vett öntudatos unitárius nemzedéket tudjunk nevelni. Minden tankönyvnél és módszernél fontosabb, természetesen vallástanító lelkészeink személye s az a személyes hatás, amelyet ők ifjúságunkra gyakorolnak.

Allandóan szem előtt kell tartanunk azt a tényt, hogy híveink negyvenkét százaléka az

országban szétszórta, kisebb nagyobb csoportokban olyan helyeken él, ahol nincs unitárius templom, unitárius élet. Kevésszámú egyházközségeinkben hiába mennek nagyszerűen a dolgok. Ez nem elég. Ha a most készülő szervezeti törvény megalkotásánál nem sikerül megtalálni a módját annak, hogy a szórványokban élő testvéreink beszervezéséről és lelki adminisztrálásáról intézményesen tudjunk a jövőben gondoskodni, a magyarországi unitárius híveknek közel fele velük örökre elvesz. Világos, hogy a kérdést az adott körülmények között nem lehet másképpen megoldani, mint egy jól átgondolt központi irányítással.

A sok gyakorlati tennivalót, ami kapcsolatosan mutatkozik és egyházpolitikánk irányát is megszabja, nem lehetett itt a helyszűke miatt felsorolni. Meg kellett elégednem egy pár olyan elvi kérdés tisztázásával, amelyekből a gyakorlati tennivalók különben is önként következnek.

dr. Csiki Gábor.

Unitáriusok Dunántulon.

Boldog emlékü Kanyaró Ferenc többször emlegette, hogy Polgárdin az 1570-es években már volt unitárius eklézsia Tolnai Lukács Ambrus vezetésével. 300 és néhány év múlva, 1889-ben újból felépült az unitarizmus őr-tornya ugyanabban a községben. Ha nem is

a mult hagyományain kezdődött az egyházi szervezkedés, mégis hivatkozhatunk bizonyos előzményekre.

A polgárdi-i gyülekezet megalakulásának hírére Veszprém, Zala, Somogy, Tolna és Fejér megyékben néhány év alatt egyre-másra jelentkeztek a leányegyházközségek és szórványok. Úgy látszott, hogy Szigetvár és Sopron között újra megindul az unitárius élet s a kibontott lobogót 300 év múlva ismét ki lehet tűzni a történelmi partokon.

Sajnos, a fundamentum nem tartá meg a nagyobb épületet. A hitbuzgóság hiánya lehetlenné tette az áldozatkészséget. A szórványok eltűntek, megsemmisültek. A Polgárdival egy időben született apróbb gyülekezeteknek már csak emléke él, ha él.

45 év alatt Polgárdi központban 13 lelkes próbálta ki fiatalos lelkesedését, de sem magában • az anyaegyházközségben, sem a nagy területen szétszórt gyülekezetekben maradandót alkotni nem tudott. Az önkéntes egyházi adózás elvét valló gyülekezetek nagyobb áldozatot nem hoztak. S az így állandóan fogyatkozó lélekszám minden jóakarátú törekvést megghiúsított.

Trianon érdeme, hogy tősgyökeres unitárius híveink szaporodása megjavította a statisztikát. Dunántúl különböző városaiban kisebb-nagyobb szórványokban ápolják az ideszakadtak az unitárius gondolatot.

A közelebbi években újra keletkezett Somogy, Veszprém vármegyékben, 4 községben

A csajági unitárius harang.

10—20 lélekből álló szórvány. Így jelenleg 11 városban és községben van annyi hívünk, hogy rendes istentiszteletet tarthatunk nekik.

A legkisebb szórvány Csajágon harangot szerzett elismerésre méltó áldozatkészséggel. A fél század végén kondult meg ez a harang Dunántúl unitáriusságának lelkiismeretét ébreszgetni. Mintha Erdély lelkét siratná azokban, kik temetgetik az emlékeket. Mintha 600 unitáriust hívna a közös oltár köré új vészszerezésre. Mintha a megoszthatatlan Isten hitében testvériesült hívek közös imáját volna hivatalva az ég felé röpíteni. Mintha mindnyájunkat egy közös lelki templomba hívna meghallgatni, hogy „a hit Isten ajándéka”. Jóelső érzéssel említjük meg, hogy a városi protestáns egyházközségek vezetői készséggel engedik át templomaikat istentiszteleteink megtartására. Sajnos, a falvakban éppen az ellenkezőjét tartják célravezetőnek. Egy-egy kis szobában összezsúfolva, elzárkózva a nyilvánosságtól, vagyunk kénytelenek szertartásainkat végezni. Mindig éreznünk, kell, hogy mennyire hiányzik a templom varázsa, az orgona hangja stb.

Csak egyszer tudtunk volna ez ország-részben templomot építeni! Csak egyszer tudtuk volna lelki kincseinket megfelelő külső formában bemutatni! Nem a lelki szegénység, hanem az anyagi erőtlenség gördített akadályt a szép tervek, nemes elgondolások megvalósulása elé.

Minden szórványban a hívek kívánságá-

nak megfelelő időközökben tartunk istentiszteletet. Mindenütt találunk egy-egy buzgó, lelkünkhöz nőtt hitrokont, ki a királyi papság szent kötelességeit magára nézve kötelezőnek tartja s magához öleli azt a vándor prédikátort, ki tarsolyában egy-egy régen el nem mondott imádsággal keresi fel azokat, kik éheznek és szomjúhozják az igazságot.

Úgy szeretnők, ha minden szórvány körzetéből megjelenének azok a hívek is ezeken az istentiszteleteken, akik szétszórva különben talán soha sem részesülnek az unitárius istentisztelet örömeiben.

Úgy szeretnők, ha a hívó szóra mindenki kötelességének tartaná, legalább évenként egyszer gyermekeinek is bemutatni az apák istentisztelésének módját, mert igen kevés reménységet fűzhetünk azokhoz az ifjakhoz, akik sohasem vettek részt a mi lelki összeolvadásunk ünnepén.

Pedig de sokan vannak, akik a „Berde cipő” ízét nem felejthetik. De sokan vannak, kik mai életnívójukat egyedül az unitárius önfeláldozó elődöknek köszönhetik. Jogosan elvárhatjuk ezektől, hogy minden lehető alkalmat megragadva, eljőjjenek azokra az ünnepekre, amelyeken a lelkek ölelkezésében is gyönyörködik a magyarok Istene.

Hitoktatásunk a lehetőségek szerint egy-egy lelkes hitrokonra van bízva. Ott várhatunk azonban eredményt elsősorban, hol az apa egyúttal hitoktató is. Hol meg nem alkuvo szent elhatározással tanítja gyermekét az

apa arra, hogy ki is az a „világosság szent atyja“.

Temetési szertartásainkat különösen falun igen nagy érdeklődés kíséri. Valami különlegeset várnak tőlünk. Az a legmegnyugtatóbb szétszórt híveinkre, ha temetésnél nem kénytelenek más felekezet lelkészéhez fordulni.

Az egyházi adózás sok kívánni valót hagy maga után. Ha a 600 hívünk általában fejenként havi 30 fillért hajlandó volna áldozni Isten dicsőségére, a Dunántúl unitárius egyházi kérdése meg lenne oldva. Napi egy fillért apánk emlékére!! Vannak, kik áldoznak, de még nagyon sokan vannak, kik elfeledtek.

Az unitárius hitfelfogás általában nem ellenszenves. Az eszme ott él a tömegek lelkében. A jövő nem lehet kétséges, de a jelen hitbuzgósága van hivatva lerakni annak fundamentumait.

Bartók Géza.

Isten kegyelme.

A legnagyobb dolog a világon... Láthatatlan, felmentő mozdulata az Úr kezének. — A kegyelem, — egy mindig velünk járó Oltalom... Az Isten kegyelme, — védtelen helyzetben, nem várt Védelem... nagy veszélyben, — váratlanul érkező Mentő...

Bűnbeesettnek, elítéltnek, — Isten felmentő Levele, az Isten kegyelme. — A Végső Menedék minden boldogtalanság ellen, — az Isten kegyelme. Ahol nincs már semmi, amivel menteni lehetne egy elítéltet, — ott még mindig tud menteni az Úr kegyelme.

Elmész az orvoshoz és megvizsgáltatod magad... a szíved, a tüdőd, az idegeidet. Orvosod azt mondja; egészséges vagy, élélhetsz még 100 évig is... És ugyanaznap estére halt vagy. — Mit gondolsz, mi tartott, a mai napig is a földön téged... az egészséges tüdőd, a szíved, testednek épsége?... Mit jelent ez a szó: testi épség, — ha Isten kikapcsolja a szívedből a motort: a Lelket!!!... Mi tartott meg hát eddig is téged és mi tartja meg a földön orvosaidat, mit gondolsz?... Az Isten kegyelme! „Mert nagy, az egekeig“ az Isten kegyelme...

Van egy kaktuszfajta, amelynek az a sajátossága, hogy amikor évente egyszer virágzik, — akkor, éjjel nyilik ki a virágja... Amikor estébe burkolózik a föld és emberi szem nem látja, — akkor nyilik, bomlik, hasad széjjel, hófehéren, mint egy fehér kehely... a virágja...

Ilyen az Isten kegyelme is. Titokban nyilik, — Isten szívében, ahol senki nem látja. Mert az Úr kegyelme is virág... Isten szívének kehely-virágja... Kehely az Isten kegyelme, melyből a szenvedő, — de Istenhez tért embert, boldogsággal megtanítja...

Mulatságok, orgiák prédájául dobta, — a

tékozló fiu, — vagyonát, amit örökségképen kapott Atyjától. Mikor aztán egyszer elfogyott minden... mikor az éhségtől majdnem összeesett, akkor, — a kegyelemre gondolt. Atyjának kegyelmére. Nem gondolt a fiu a bocsánatra... hiszen a saját szemében is megbocsáthatatlan volt a vétke. Ő maga elítélte magát érte: „Nem vagyok méltó arra, hogy fiad legyek...” Csak egy kis elnézésre gondolt. Az elnézés az ő számára nagy kegyelem lett volna... de a teljes bocsánatról, a kegyelemnek ilyen nagy mértékéről, álmodni sem mert. Hogy ez a kegyelem visszaültesse őt a régi helyére, mint édes fiut?!... Ennyire nem mert gondolni. Csak egy kis kegyelemre gondolt... Béresnek lenni ott, ahol valamikor fiu volt, gyermeke Apjának. Csak dolgozó, fizetett béres, — hisz még ennyire sem méltó. — De végtelen nagy Istennek, mint Atyának, — kegyelme. Nem azzal fogadta, amivel egy földi apa fogadta volna a fiát: No te csavargó... hazajöttél ugye?... Hazahajtott az éhség, — a nyomorúság hozzám kergetett?!... Milyen más is Isten, mikor apánk, — mint az ember apák. — Csak kiengedte szívéből nagy jóságát... előntötte az öröm, amiatt, hogy elvesztett egy rossz fiut és visszanyert egy jót... mert kicserélte régi lelkét a fiu teljesen, — ezért elengedte neki a büntetést... szótlanul csak ölelte csókolta... a régi Istent elhagyó, gonoszt cselekvő fiu helyett nyert új, Istent szerető gyermekét kegyelmének kelyhéből itatta... mert nagy, az egekig magasodó az Isten kegyelme.

Az ember vak.. Még azt sem látja, hogy hol, mikor kerül az élete láthatatlanul veszélybe. Még kevésbé veszi észre az ember, hogy hol, mikor kerül a lelke valami láthatatlan mélység fölé, vagy egy halálos szakadék szélére... ilyenkor váratlanul megjelenik az Isten kegyelme és megmenti lelkünket.

Róma egyik templomában a mennyezetre, — egyszer, egy nagy és szép festményt kellett festeni. Erre két művész vállalkozott, akik egyébként is jó barátságban éltek és testvéreként szerették egymást. Az egyik művész festette a kép főalakját, — a másik segédkezett neki.

Egy év múlva elkészült a csodálatos szépségű mű. A művész az állványon állt a szédítő magasságban nézte, vizsgálta művét. Mint-hogy a festményeket csak bizonyos távlatból lehet jól látni, a művész ott fenn a magasban is bizonyos távolságból nézte a kép egyes részleteit s vizsgálata közben egyre hátrafelé lépett. Ijesztően közledett az állvány széle felé, amint hátrált. Annyira elmerült a kép vizsgálatában, hogy nem vette észre, hogy a deszka végén áll s csak egy moccanás és lezuhan a halálos mélységbe. Amikor barátja ezt észrevette, — először kiáltani akart, hogy vigyázzon... de hirtelen eszébe villant, hogy a kiáltástól megijedhet barátja és lezuhan. Mit tegyen?... Hirtelen, — villámgyors mozdulattal bemártotta kezében levő ecsetjét a legsötétebb festékbe és egy hatalmas ecsetvonással keresztülhuzta barátja legnagyobb munkáját.

A nagy művész, látva, mi történt, — felkiáltott és hirtelen „előre” ugrott, hogy megtorolja, a neki szinte kibíratatlanul fájdalmas tettet. Ez az előre ugrása mentette meg a haláltól... S csak, amikor az életmentő jóbarát ki tudott szabadulni a művész fojtogató kezei közül és megmagyarázta, hogy a biztos haláltól csak így tudta megmenteni, — a művész csak akkor értette meg azt a kegyetlen, borzasztó ecsetvonást, amely mégis a kegyelem vonása volt élete számára s boldogan ölelte át élete megmentő barátját. Elveszett a fáradtságos mű egy része, de megmaradt az élet...

Sokszor ilyen kegyetlennek látszó, — de igazában kegyelmi vonása Istennek is egy-egy tette. A lelkünket csak Isten látja. Az ember sokszor elmerül a földi tervek készítésében... szépnek tetsző s önmagának tetsző képeket fest jövőjéről. De Isten látja, hogy a lélek nagyon belemerül élete képeinek szeretetébe s közben megfeledkezik égi életéről, égi jövőjéről... Isten látja, hogy mélységbe zuhan az ember lelke, ha tovább szereti a földet, földi tervei képeit és ezért Isten egy mozdulattal mindent áthuz az ember életében... Összetörik kívülről minden, — de megmenekül a lélek. Megmentette Istennek kegyelme...

Mert Isten kegyelme mindig a lelket akarja megmenteni az örökkévalóság számára.

Egy missziós pap, aki pogányok között járt, — írta, hogy egyszer egy embert látott, akit vesztőhelyre vittek. „Rettenetes volt nézni ezt a kegyelem nélküli életet, ezt az elveszett

embert.“ „Én sírva fakadtam“ — írja a pap — „mert lehet, hogy én is ilyen sorsra jutottam volna. Lehet, hogy egyszer engem is így vittek volna a vesztőhely felé, hogyha én nem fogadom el Jézus Krisztust, — Istennek az emberek felé nyújtott kegyelmét.“

Mert legnagyobb kegyelem: Jézus Krisztus. Aki Jézus Krisztust lelkébe fogadja, az kegyelmet kap eddigi életére.

De Isten csak annak adja a kegyelmet, aki kéri. Istennek kegyelméért mindig imádkozni kell...

Nagy dolog az az Isten kegyelme... a legnagyobb dolog a világon. Mert, amit egy ember elrontott, elvesztett, összetört, — a saját boldogságát... azt visszaadhatja a földön is, egy boldog életben és a föld után egy boldog Örök Életben: az Isten kegyelme...

Bíró Lajos

Unitárius konferenciák.

Az egyházi élet vérkeringésének lüktető megnyilatkozásai között időnként újabb mozgalmakkal és megnyilatkozásokkal találkozunk, melyeknek célja az élet felfrissítése, újabb lendület adása. Az unitárius ifjusági konferenciák megtartására az erdélyi ifjusági konferenciák adtak ösztönzést. Az első nyári konferenciát nagy érdeklődés mellett tartottuk meg

Dunabogdányban 1933 nyarán, s annak tanácskozásain erdélyi testvéreink is képviselték magukat. Az 1934-ben Nógrádverőcén tartott konferencián dr. vitéz Nyiredy Géza előadása adta az impulzust arra, hogy fiatalságunk megmozdulásainak otthonra, állandó pihenőre kell találnia. Így született meg a Szent-

A „Lelki Számadás“ férfi-konferencia megnyitása.
Magyarkút, 1937. május 26—27.

ábrahámi Pihenő létesítésének gondolata melyre először az ifjuság filléreiből és pengőiből gyűlt szeretetadomány. Az 1935-ben újra Dunabogdányban tartott konferencián résztvevő Kelemen Béla gondnok válik e gondolat szerelmesévé s az ő fáradhatatlan vezetésével jut el a pihenő létesítésének gondolata egyházközségünk anyagi áldozatvállalásával a megvalósuláshoz. A telket 1936 év folyamán megvásároltuk, arra a szükséges épületeket fel-

építettük s az elmúlt nyáron már konferenciák és vidám gyermekesereg lármája népesítette be a Pihenőt.

A nyári konferenciák hívták életre a Misszió Házban megtartott téli konferenciákat, melyek közül a legutóbbin a család kérdésével foglalkoztunk.

Az elmúlt tavaszon a Szentábrahámi Pihenőben tartottuk meg lelki számadás címen az első komoly férfikonferenciát, ahol a magunkbaszállás nemes és egyházépítő munkáját gyakoroltuk. Sajnos a felvetett és megbeszélte gondolatokat egyelőre még kevés gyakorlati eredmény követte.

Junius végén ifjaink táboroztak, de aránylag kevés volt a résztvevő, mintha a lelkesedés lángja, még ott lappangana valahol a hamú alatt várva arra, hogy felébresztést nyerjen és új indításra találjon.

Végezetül fel szeretném vetni a kérdést, hogy mi is a valóságos célja a konferenciáknak?

Szétszórtságunk, elfoglaltságunk, vagyoni helyzetünk semmiesetre sem rózsás volta és kis létszámunk szükségessé teszi azt, hogy legyen egy központ, ahol egy néhány napra félrevonulva, összegyűlve, kevés anyagi áldozattal megbeszélhessük azokat a dolgokat, amelyeket fennmaradásunk érdekében tennünk kell. Szükséges, hogy együtt legyünk egy pár napon át azért is, hogy egymást megismerhessük. Nemcsak az ország területén, hanem még itt Buda-

pesten is annyira szétszórt az élet; hivatásunk, munkánk, hogy nagyrészünk nem is ismeri egyházközségünk alkotóelemeit. Egy ilyen konferencia alatt ezer és ezer kérdés vetődik fel, hol kívánság, hol panasz, hol elismerés formájában. Ezeket a gondolatokat egyházunk áldozatkész vezetői összegyűjtik és belőlük új életet segítenek kialakuláshoz. Azok pedig, akik látják az élet szekerének nehézkes haladását, megértik, hogy vannak dolgok, melyeket vagy csak nagyon nehezen, vagy egyáltalán nem lehet az útból félregördíteni. Vannak dolgok, melyek a legnemesebb törekvéseket is, a szándék legnemesebb vesszejét is kettőbe törik, még mielőtt gyökeret hajthatott volna az. Egy ilyen nemes fának, mint a mi vallásunk csak úgy lesz diesőséges jövődjé, ha mi magunk mindannyian: vezetők és vezetettek egy akarattal, saját erőnkől igyekszünk kibontani rügyeinket. Egyetlen segítségünk ehhez az Isten léleknapja és egyetlen munkása jövődönknek az az őserő, melyet magunkkal hoztunk a vallásszabadság ősi földjéről.

Ezért tartom szükségesnek a konferenciák tartását minden évben. Igyekezzenek egyesületeink arra, hogy tagjaikat Magyarán összehozzák. Ha testünkre jó hatással van az erdő tiszta ózondús levegője, a város poros, füstös levegője után ... én hiszem, hogy lelkünknek is jót tehet egy pár családias együttöltött esendes nap.

A férfikonferenciákat 1938. június hó

15—17. — az ifjuság nyári konferenciáját pedig 1938. június hó 25—29. napjain fogjuk megtartani.

Újvári László

Dunapataji gyülekezeti élet.

Egy kicsiny gyülekezet született a nagy Duna mentén. Huszonhat ember indult el, hogy megnyugvást találjon felzaklatott lelke s a lelkek hazatértek, otthont találtak az unitarizmusban.

Bujkálva, kigunyolva, minden eszközzel üldözőbe véve járjuk a Kálvária útját. Szenvedtünk Krisztussal és biztunk Övele. Eltagadták tőlünk az Egyházat, Krisztusunkat, hitehagyottak, Krisztustagadók, pogányok voltunk, de ha le is szedtek rólunk mindent, lelkünkől nem tudtak elrabolni semmit; a hit esillaga erős nappá lett üldözött sorsunk beborult egén s mindennapi erősségünk lett a zsoltár szava: „Szívemet hozzád emelem és benned bízom Úram.“ Isten, ki kitérte Országának kapuját, hogy utat találjon Hozzá az ének — Ő tudta csak, hányszor hangzott hol elkeseredetten, hol csüggedve, hol bizakodóan, de mindig hangzott! Nem vezített el bennünket az Ur, mert nagy erővel hívtuk, hanem elvezetett bennünket Jerikó falai alá, melyet nekünk ígért, ha lesz bennünk erős hit és elég bizalom.

Hosszú Kálváriát jártunk odáig, míg előttünk is lehullottak a falak és betérhettünk békecséggel immár a magunkéba. Másfél év után a csöppnyi nyáj kiküzdötte magának a létjogot nemcsak számbeli növekedéssel, hanem erkölcsileg és anyagiakban is.

Van nagyon szép kis templomunk igazi toronnyal és igazi haranggal. Búbájos erdélyi mesevilág, színben, formában, stílusban. Egy gyönyörű álmot, mindnyájunknak szívünkbe zárt kincse, büszkesége, öröme. Bizonyíték, hogy jól jár az, akit az Ur karjaiba vesz; bizonyíték, hogy nem igaz, hogy hitehagyottak vagyunk, mert ime még közelebb jutottunk Istenhez, aki kegyelmét ennyire bőkezűen szórta reánk. Nem volt nekünk semmink, amikor templomot akartunk építeni, csak a meleg szívünk, a vágyakozó lelkünk és az áldozatos szeretetünk. Ezekkel ujult meg az evangéliumi csoda az öt kenyérrel és a két hallal. Malterünk, téglánk? ... az nem volt, de égett a szívünk lángja és nem volt megoldhatatlan egy templomnak megépítése, mert hittük, hogy lesz és akartuk, hogy legyen. Valahogy egymáros extázisban éltünk; nem tudtunk mi számolni, nem akartunk mi gondolkodni, hiszen akkor talán kétségbe kellett volna esnünk! Ha kérdezték, hogy miből akaruk építeni? ... mi nem tudjuk. Isten annyira segített eddig minden lépésünkben, hogy nem hagy el ezután sem s hogy eddig mindent megadott — és a javukra adott — megadja nekünk a templomot is és megnyitotta a szívek verse-

A dunapataji unitárius templom.
Felszenteltük 1937. december 5.

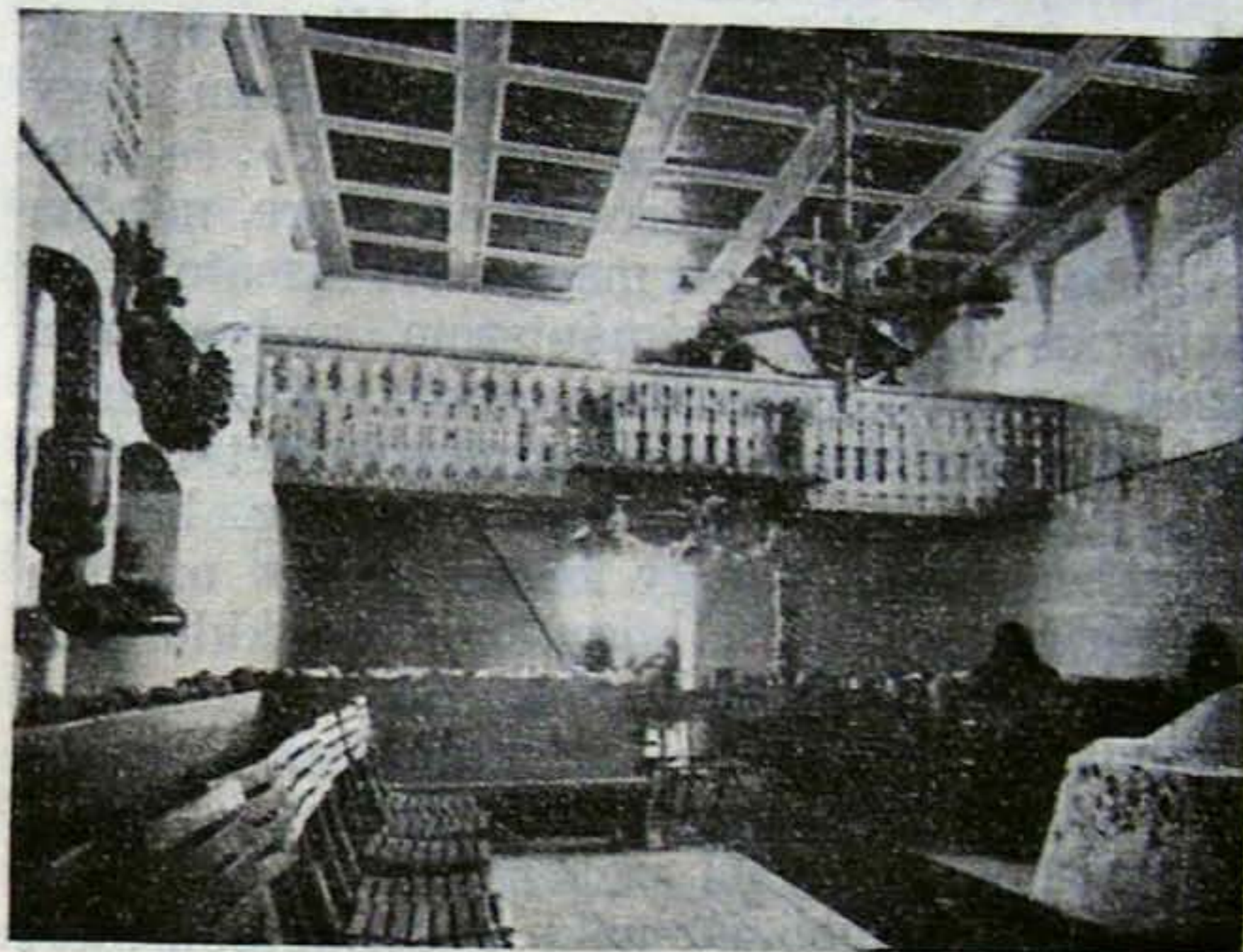
nyezve az áldozatkészségben. Családjukban beosztással élni kényszerült emberek egész havi jövedelmüket ajánlották a szent oltárra. Megosztottunk. Mindenki adott, amit tudott. Sok esetben megerőltetve önmagát, de kész szívvel ajándékozott.

A dunapataji unitárius templom belseje.

Hogy mennyi gazdagság fér el egy-egy szívbe, amelyet megérint Isten ujja és megnyitja a szeretetnek?!... A pataji hivek szívről köteteket lehetne írni. Mert könnyű adni ezrekből százat, de ezek az emberek filléreiket osztják meg a jótékonyságban. Ha egy halott van az egyházban, az mindnyájunk gyá-

sza s a reászorulóknál a temetési költséget összeadva, közösen viseljük. Ha új kis jövevény érkezik, az is mindnyájunk öröme, ebből is részt kérünk és a segítséggel ott vagunk, ahol szükség van reá. A szegények a mieink; gondoskodunk sorsukról — ha nem is pénzzel, de

A dunapataji unitárius templom belseje.

munkaalkalommal — mindig ők vannak előnyben.

Ugy igyekszünk élni, mint egy nagy család, amelynek tagjai azért áldattak meg különféle képességekkel, vagy anyagi javakkal, hogy a gyengébbeknél és a szegényebbeknél pótolják ki, amit Isten jósága nekik fölösen

ajándékozott. Testvérek között gőgnek, gyűlöletnek helye nincs, — azt mi nem is tűrjük! Aki legtöbbet ad, az közöttünk a legszerényebb, — hogy merhetné akkor a többi éreztetni a szegényekkel, hogy nála több.

Eléjük álitottam a regényalak Adorján Manassé és a jó öreg Aron bá' Jóki aranytolálával megrajzolt arcképét és rámutattam, hogy ez az unitárius ember, ez vagytok ti... és mindennap úgy nézzetek erre az arcképre, mintha tükörbe néznétek és ott magatokat lássátok! Az unitárius becsület gyémántszem, melyet nem érhet karcolás. Az unitárius erkölcs tiszta, mint a forrás eredete. Az unitárius szeretet fénylő nap mely nemcsak szavakban rgyog, hanem tettekben melegít. Ugy tegye ezeket minden testvérünk sajátjává, hogy ezzel megkülönböztethessék a többi emberektől. A mi kis egyházunknak legfőbb — nemcsak írott, hanem élő — törvénye a szeretet s annak is a legelső törvénye, hogy minél szegényebb és elesettebb valaki, annál több jár neki a szeretetből, mert minél jobban van rászorulva valaki, annál többet rendelt neki Isten. Kedves nézni, amikor Istentisztelet után összekeverednek a hivek, mint a nagy család tagjai, mint testvérek s szót váltanak egymással. Örül az Atya, mikor így láthatja az Ő gyermekeit!

Én nem is tudok másról írni; a mi belső életünket csupán ez a szeretet tölti ki. Mennyi jóságot lehet egy-egy szívben és mennyi mélységét egy-egy lélekben találni... csak nem kell sajnálni a fáradságot megkeresni!

Én véletlenül akadtam reá. Nem is kerestem, csupán összetartani akartam a megriadt kicsinyájt és egyik eset után a másikban fel-felbubogott az a lelkekből, mint a gyöngy a víz mélyéből. Most már meg vagyok győződve, hogy nincs olyan mélység, ahonnan elő ne lehetne hozni a kincset, csak erős akarat és szeretettel telt meleg szív kell hozzá. Itteni hiveink nem is ismerték a saját értéküket, a saját jóságukban talán még előttük is rejtve volt. Világosságot kellett gyujtani a lelkekben, hogy meglássék az érték lent a szív mélyén. És most azt mondom: Nem szabad lenni elkallódott nyájnak, elszóródott gyülekezetnek, mert mindenütt kell lenni egy érző léleknek, amelyik ki tudja bányászni az aranyat a kavics közül. Próbálja meg mindenki!... Én sem indultam kincskereső, sem nem sejtettem magamban ilyenféle képességeket, csupán azt láttam, hogy kell valaki, aki a szónak és a szeretetnek erejével összetartsa a kicsi nyájat s magamat is meglepett, mikor megnyílt a szív és hangos szóval hirdette a legszebb törvényt: a szeretetet és az áldozatkészséget.

Ki tudhatja azt, ki mondhatja azt mágaról, hogy ő nem hivatott el a záruk nyitogatójául!! Tessék megpróbálni, mert minden elveszett lélekért valaki felelős és pedig első sorban az, akinek legközelebbi módja lett volna a mentésre. Ne gondolja azt senki, hogy csak a papok elhivatottak a nyáj megőrzésére, hiszen nem lehet mindenüvé pásztort állítani, de vigyázóra mindenütt van szükség. Ahol öten

vannak, ott vigyázzon egy a négyre, ahol hárman, ott egy a kettőre, de ne engedjünk egyet sem elszéledni a mieink közül, mert kevesen vagyunk és sok az ellenség. Fújja meg a riadót, aki érzi, hogy köze van ehhez az áldott Egyházhoz; ébresztgetni az álmatag lelkeket, nehogy eljöjjenek éjjel a farkasok és megtizedeljék az alvókat.

Dr. Kendecsy Pálné

Mit tehetek én?

Akár a magunk életéről, akár gyermekeink jövőjéről, vagy az ország sorsáról esik szó, hányszor fog el valamennyiünket kicsiségünk, tehetetlenségünk érzése.

Mit tehetek én? Nincs összeköttetésem, vagyonom, hatalmam. Robotom reménytelen, gyermekeimet nem tudom taníttatni, a vesztébe rohanó világot pedig ki tudná megállítani a lejtőn. Nem is érdemes küzdeni...

Nem ismerek károsabb, bűnösebb szót, mint a kézlegyintést: nem érdemes... Semmit sem veszítünk el végérvényesen, csak azt, amiről önként mondunk le. Szeretnék mindenkiket saját hatalma tudatára ébreszteni! Saját hatalmának és felelőségének tudatára!

Lássuk hát a lehetőségeket mindennapi életünk szűk körétől egészen a legszélesebb vonatkozásokig.

Legyünk őszinték: a csüggedés többnyire

olyankor fog el bennünket, anyákat és háziaszszonyokat, amikor — nincs pénzünk. Mikor mi vagyunk azok a közmondásbeli asszonyok, akiket az üres kamra bolondít meg. Ha nem is kellemes, néha hasznos ez a végső erőfeszítésre kényszerítő állapot, olyankor leszünk a legtalálékonyabbak, az ebédek a legízletesebbek, melyeket a „semmiből“ roppant nagy figyelemmel és odaadással készítettük el. A bödön fenekéről összekapart zsirral olyan vigyázva bánunk, a vízzel kevert galuskát annyi hévvel dolgozzuk el s az ételt oly gondosan izesítjük, hogy a szeretet, a teljes lélekkel végzett munka külön ebédet teremt elő, mintha a finom és drága hozzávalókat félfigyellemmel főzzük össze.

Szándékosan választottam ennyire köznapi példát. Ami a kicsinyre érvényes, nagy dolgokra is igaz. Az életben szakasztott úgy van, hogy lehetőségeket távolról, másoktól, mintegy ajándékba várjuk s számításunkból kifelejtjük saját adottságainkat s a kézzel fogható lehetőségeket.

Ki nem bukkant már egy-két pengőre nagytakarítás közben? Ha a pénz után kutattunk volna türelmetlenül, biztosan nem akadunk volna rá! De minket nem a pénz, hanem a tisztaság vágya vezetett. Az életünkben is sokszor anyagi előremenetel van elrejtve, de csak a legapróbb dologra kiterjedő lelkiismeretesség által gurul elő s nem akkor, amikor kapkodva dolgozunk.

Alig akad olyan ember, aki nem tudna a

maga sorsán lendíteni. Még a napszámos asszonyok is, ha nagyon rendesek és becsületesek, többnyire megtalálják azt a derék, jóságos családot, ahol munkájuk ellenében nem csak rajtuk, hanem gyermekükön is segítenek. Azok a falusi asszonyok pedig, akiknek van egy kis házuk és kertjük, ha nem sajnálják a fáradságot s tiszta, virágos háztájjal várják a városiakat, a mai nyaralási divat mellett szép nyári kersetre tehetnek szert. A kereskedés is addig megy jól, amíg a család apraja-nagyja segít az üzletben. Mikor már urizálni kezdenek és a fizetett alkalmazottakra hagyják a boltot, a hanyatlás talán halasztható, de elkerülhetetlen. Lehetetlen ezt folytatni minden foglalkozásra és társadalmi osztályra vonatkozólag.

Mit tehetek én? Körülnézhetek közvetlen környezetemben s megláthatom, hol követtem el azt a kis mulasztást, aminek következtében megnehezültek a dolgok. A gyermekem talán nem is olyan lusta, nem is lassú észjárású, csak én voltam hozzá türelmetlen és kiabáltam, ha rossz bizonyítványt hozott, ahelyett, hogy együtt tanultam volna vele. Fehérneműje, a ruhája talán nem is olyan kicsi és szegényes, csak ügyességben kell elrendeznem a butorokat.

Mit tehetek én? A tandíj drága, a fiam közepes tanuló, az uram kertészete vagy ipara nem jövedelmez annyit, hogy egyetemi költségekre is teljék. Vagy nagynehezen már kitanítottuk, de most hiába kilinesel naphosszat, még egy ötvenpengős állást sem kap. Hát nem

kézenfekvő a megoldás, hogy a fiu álljon az apja mellé és ne idegen munkahelyen dolgozzék éhbérért, hanem a magunkét lendítse fel fiatal munkabíráásával? Sohasem kell attól félni, ha műveltebb fej kisebb munkakörbe kerül. Ha igazán tehetséges és szívós, foglalkozását, mesterségét is egyénisége színvonalára emeli, sőt az életre való emberek szabad pályán nagyobb kedvvel dolgoznak, mint egy gépies munkakörben.

Gyenge akaratereire vall, ha valaki mindig máshova vágyódik, azt képzelem, hogy más városban, más pályán különbül boldogulna. Ha csakugyan biztosak vagyunk egy ilyen változás szükségességében, hajtsuk végre, de aztán vállaljuk az új sorsot állhatatosan, nehézségeivel együtt. Akadályok minden pályán akadnak s higgyük el, a látszólag „nagyvonalú” munkák is apró részletmunkák pontos elvégzéséből állanak.

Tehetlenségem, céltalanságom, kapkodásom azonnal megszűnik, ha felismertem, hol van rám szükség, mi az a munka, melyet épen én-rám bíz az Isten. Ha felébredt bennem a hivatástudat, a magam egyensúlyát sem veszítem el soha többé, sőt idővel erőfelelesleg gyül fel bennem, a segítség végtelen vágya.

A másokért való munkáról is ködös, ábrándos fogalmuk van az embereknek. Városi diákok a falusi fiatalság elhagyottságán siránkoznak, sopánkodnak, hogy nincs pénzüik leutazni hozzájuk s közben meg sem látják, a külvárosok rongyos kamaszait. Fálura szakadt

művelt emberek átadják magukat a számkivettség sivár érzésének s eszükbe sem jut, mit jelentene az értelmesebb falusiaknak, ha tudásukat, tapasztalatukat megosztanák velük. Városban talán csak egy a sok közül, itt a falú tanácsadója, lelke lehetne.

Kezdeményezni persze nehéz. De az út többnyire nem olyan járatlan, ha valaki már megindult rajta, a pap, a tanító, vagy a szövetkezeti vezető már küzd a közönnyel. Menyit jelentene számára a mi melléállításunk, felajánlott munkaerőnk, az érzés, hogy valakire biztosan számíthat.

Mit tehetek én? Erősíthetek hűségemmel és kitartásommal minden egészséges indulást, de ennek csak akkor van értéke és értelme, ha ugyanilyen határozottsággal maradok távol az életképtelen, öncélú egyesületesditől.

S van egy feladat, melyet csak mi végezhethünk el egyszerű asszonyok: a közszellem átalakítására. Enélkül hiába a vezető férfiak minden törekvése, törvényhozása. Az embereket megváltoztatni nincs módjukban, de teremthetünk olyan szellemet, melyben kiteljesedig a jó és csírájában elsorvad a rossz.

Minden egyes ember kezébe nagy hatalmat adott az Isten és ezért Ő előtte felelősséggel tartozunk.

Sz. Veress Jolán

Egyházi egyleteink élete.

Egyesületeink tulajdonképpen azért vannak, hogy híveink a maguk társadalmi életét azokon keresztül élhessék meg. Minden egyesületünk egy-egy alkalom, amelyen keresztül mindenki megtalálja azt az utat, mely bizonyos társadalmi életet, élményt biztosít számára. Ki éli meg ezt az élményt? ... Mindenki, aki egy egyesületnek tagja, helyesebben mondva, aki részt vesz egy egyesületnek munkájában.

Felvetődik itt az a kérdés is, hogy híveink közül, kik élnek egész unitárius életet... Tulajdonképpen igazi unitárius ember az, aki vallásközösségben nemcsak várakozó álláspontra helyezkedve, hanem cselekvőleg is éli a maga életét. Érték ezalatt egy minden irányban megélt életet. Nem elég az, hogy valaki akár születésétől fogva is unitárius vallásközösségünk tagja, ha a konfirmáció óta nem jött unitárius templomba, vagy nem látott unitárius papot. És az sem elég, ha járt is templomba, de más irányban sohasem vett részt az egyház életében.

Egy jó unitárius embernek amellet, hogy

templomba jár egyházával szemben még nagyon sok kötelessége van, olyanok, melyek kötelességek a saját egyéni szempontjából is. Nem beszélek itt anyagiak terén fennálló kötelességekről, bár ezek is fontosak és elválaszthatatlanok a más értelemben vett kötelességektől, hiszen különösen Budapesten minden megmozdulás kiadással jár. Én nem tartom elégnak még azt sem, ha valaki készséggel fizeti ki egyházi adóját, vagy ad bármilyen célra, de nem vesz részt személyileg megmozdulásinkban, közös életünkben. Igazi unitárius életnek nevezem annak az életét, aki hacsak teheti minden istentiszteleten részt vesz, de emellett meghallgatja előadásainkat, eljön egy-egy közös összejövetelre. Mondhatnám úgy is, hogy mindenütt jelen van, mert szinte kötelességének érzi, hogy ott legyen. Ez az aktív unitárius élete.

Ennek a célnak állanak szolgálatában egyesületeink. Hála Istennek van belőlük bőven s így minden unitárius ember megtalálhatja azt az egyesületet, mely neki legjobban megfelel, melyben jól érezheti magát.

Általában minden emberben meg van egy érzés, mely arra kényszeríti, hogy szerény legyen. Nagyon szép dolog a szerénység kétségen kívül, de nem szabad megengednünk azt, hogy ez a szerénység egy súlyos lelkinyomokat hagyó alsóbbrendűségi érzéssé fajuljon. Nem szabad ennek az érzésnek annyira meggyökeresedni, hogy egy egész életre kiható pesszimizmussá legyen, mert az ilyen élet csupán halódó élet, tengődő élet.

Amikor egyesületeink életéről akarok írni, akkor nem meggyőződésem, de bizonyos sejtélemszerűséggel látom, hogy egyesületeink ilyen halódó életet élesztgetnek, ápolgatnak. Nincsen elég élet egyesületeinkben. Ennek oka az, hogy tagjai kevesen vannak, helyesebben mondva kevesen vannak azok, akik egymással szinte versenyezve igyekeznek résztvenni az egyesületi munkában. Tisztelet adassék azoknak, akik ezt megteszik. Vannak ilyenek is, mindig voltak és mindig lesznek, de miért nem lehet ilyen minden unitárius ember? Ha minden unitárius ember megélné maradéktalanul a maga unitárius életét, — tessék elképzelni — egyesületekre oszolva is, egyesületenként is milyen népes csoportok lennének és mekkora erőt képviselhetnének. Egyesületeink életét csupán egy néhány buzgó tesvérünk erőfeszítései képezik. Dolgoznak azon, hogy felrázzák az egyesületet, vállalnak minden munkát, hogy megmentse az elpusztulástól. Mi lenne, ha nem lennének ilyen emberek! De mi lenne, ha minden unitárius ember megkeresve és megtalálva egyesületét vállalná a ráeső részt a munkából, az áldoztból?!

Általában minden egyesületünk ezekkel a gondokkal küzd. Minden egyesület életének az a hibája, hogy híveink nem élnek rajtuk keresztül maradéktalan, igazi unitárius egyház-társadalmi életet. Vannak olyan egyesületeink is, melyek nem tévesztették szem elől igazi céljukat s az a néhány lelkes ember, ki a tagok távolmaradása ellenére is buzgón dolgozik,

igyekeznek nemes munkát kifejteni, de nem szabad megengednünk azt, hogy egy néhány ember a munkának látszatát kelljen, hogy keltse, minden jó erejét belefektetve, hogy egy kevés, vagy épen színleges eredményt mutathasson fel. Ezt nem teheti meg egy olyan kicsi egyház, mint a mienk, mert ez bizonyos szempontból nézve a dolgokat könnyelműség. Könnyelműség mindannyiunk részéről, kik alkotjuk ezt az egyháztársadalmat.

Nem vonom kétségbe azt, hogy egy vallás-közösségnek, egyháznak adnia kell hiveinek általános vonatkozásban, de nem hiszem, hogy lenne valaki, aki kétségbe vonná azt, hogy a hivek is kell, hogy adjanak az egyháznak. És pedig adni kell önmagukat. Ha a hiveknek szükségük van arra, hogy vallásos és társadalmi életük tere az egyházon keresztül nyilják meg, akkor az egyháznak szüksége van arra, hogy minden unitárius ember, kivétel nélkül adja magát egyházának templomi vallásos áhitatán és egyesületi életén keresztül. Ezek kölcsönös kötelelességek. Egyiknek sem szabad hiányoznia. Unitárius istentisztelet alatt értem az összes unitárius hivek gyülekezetének imádságát és unitárius egyház kifejezés alatt értem az összes unitárius vallású emberek közösségét. Sem egyikből, sem másikból kizárni nem lehet senkit, de minden tagjának kötelelessége az, hogy részt vegyen ebben az életben, szívvel lélekkel, minden tehetségével, önfegyelmével, egész emberként. Nincsen szebb, mint egy olyan gyülekezet, melynek minden tagja énekel és imád-

kozik, de nincsen szebb annál sem, mikor egy vallás-közösség minden tagja dolgozik, cselekszik és áldoz. Ne gondoljon senki arra, hogy egy egyház életét megzavarja, vagy munkásságát kevesebbítse még csak azzal is, hogy távol marad, elaltatván lelkét, hiszen úgy sincsen rá szükség. Szomorú gyülekezet az, melyben nem énekel senki és szomorú egyház az, amelyben nincsenek dolgozó hivek.

Egyesületeink biztosítják minden unitárius ember számára a munka lehetőségét. Évek óta hívunk, várunk Téged is Testvér! Hányszor hallottad és hányszor hallgattad meg? Most újra, újult erővel szól a hívó szó: Unitárius férfiak hív a Dávid Ferenc Egylet! Unitárius asszonyok hív a Nőszövetség, az Aranyosvárosi Sz. S. Egyházi vegyeskar hívja a dalosokat. Unitárius leányok hív Egyesületek, Iparos és kereskedő testvéreim hív a Bölöni Farkas Egyesület és minden középiskolás testvérét hívja, szeretettel várja az egyetlen unitárius cserkészcsapat.

Kereki Gábor

Nőszövetségi munkánk.

Erdélyi testvéreink főgondnoka nemrégiben körünkben időzött és emelkedett szellemű előadásban ismertette előttünk az Unitáris Irodalmi Társaság történetét és jövőbeli célkitü-

zéseit. Az előadást követő szeretetvendégség során elhangzott köszöntésre válaszolva, az unitárius egyháztársadalmi szervezetek hivatásának alappillérjeként az *unitárius öntudat* kifejezését, erőteljesebbé tételét jelölte meg.

Ugy gondolom, hogy egyháztársadalmi intézményeink közül nőszövetségünknek kell annak a központi erőforrásnak lennie, amely egész egyházi életünket az öntudatos unitarizmus éltető elemével hatja át. Mert hiszen a Nőszövetség tagjai *unitárius anyák*, akikre az ifjuság az unitárius jövő nevelésének, irányításának legnehezebb és egyben legszentebb feladata hárul.

Bárki felvetheti itt azt a kérdést, mit is jelent *öntudatos unitáriusnak lenni*? Vállalni és vallani azt a szent örökséget, amit ezernyi megpróbáltatás között hitépítő elődeinktől örököltünk és *ebből* kedvezzen vagy gáncsoljon a végzet, egy szemernyt *nem enged soha*. A nőszövetség munkájának középpontjába bele kell állítani az *unitárius gyermeket*. Szövetségünknek — s ezt mindnyájunknak meg kell érteni és át kell éreznünk, nem csak karitatív segélyező munkát kell kifejtenie, hanem az *unitárius szellemiség iránytűjévé* kell válnia. Nem csak azért kell segítő kezét kinyújtania, mert arra rászorulókat akar istápolni, hanem azért, mert olyan unitárius értékeket igyekszik felkarolni, akiknek munkájára a jövő felépítésében okvetlenül számítani akar.

Szétszórtságában és elhagyatottságában sehol sincs annyi ellentétes és vallási öntuda-

tát sokszor bántóan érintő befolyásnak odaadva az unitárius gyermek, mint ebben a milliós fővárosban. És mégis, hogy mit is jelent, ha a gyermeki lélek mélyén az unitárius öntudat fölparazsló szikráját, azt, annak a kis nyolcesztendő unitárius fiúnak a példája mu-

Kézimunka délután a Perczelné Kozma Flóra Unitárius Leányegylet táborozásán.
Magyarkut, 1937. július 7—14.

tatja, akit egyik budai iskolában ismeretlen, furesa vallása miatt csúfolni kezdtek társai, már-már tetteleg is bántalmazni akarták, mikor ő felvillanó szemekkel egy a sok ellen, csak szavakkal tudta védelmezni magát: „Tudjátok meg én erdélyi vagyok.“ A szülői ház szelleme s a gyermekistentisztelet párosult hatása csi-

holta ki a mi *kis unitáriusunkból* ezt a kemény öntudatos megnyilvánulást.

A nőszövetség tábort ki kell terjeszteni. Munkánkban minden unitárius asszonynak részt kell vennie. Nem gondolnám, hogy lenne olyan unitárius édesanya, akinek kétséges pillanatokban ne lenne szüksége asszonytársai támogató, lelki segítségére. A reverzális ropant vértvesztő hábcruságában az unitárius anyák és unitárius nők védőseregét kell összehoznunk. A most rendszeresített munkadélutánok keretében ezeket a kérdéseket állandóan felszínen kell tartani. Itt közvetlen lelki kapcsolatnak kell kiépülnie unitárius nőtestvéreink között. Személy szerint is meg kell egymást ismernünk. Az ilyen megbeszélések során időt kell szentelnünk erdélyi testvéreink életsorsa megismerésének is. Élénkebbé kell tenni a kapcsolatot az erdélyi, az angol és az amerikai nőszövetségekhez tartozó testvéreinkkel is. A székely népművészet színgazdag termésének értékesítésével gazdasági vonatkozású tevékenységet is fejthetne ki szövetségünk. A diakonissza kérdés megoldásának szükségességét napirenden kell tartanunk. Tovább kell folytatni a nőszövetségi hálózat kiépítését a szórványokban és a vidéken is. Ebben a tekintetben példát mutató tevékenységet fejt ki a két legifjabb nőszövetségünk: a pestszentlőrinci és a kőbányai nőszövetség.

Sok feladat hív, sok kötelesség vár unitárius nők reátok. Szívetek mélyén szólaljon meg az ősi föld munkára hívó szent szózata.

Ne feledjétek el, hogy *unitáriusok vagytok!* Az összefogás erejével minden akadályon győzelmeskednünk kell. Isten áldása kísérje munkánkat.

vitéz Nyiredy Gézáné

Gyermeknyaraltatásunk a Szentábrahámi Pihenőben.

Évkönyvünk tavalyi számában ismertettük olvasóink előtt a Szentábrahámi Pihenő az unitárius nyaralótelep létesítésének körülményeit. A közölt képeken bemutattuk a felépített épületeket, melyek munkánk kereteit biztosítják. Az elmúlt 1937-ik esztendő folyamán már használatba is vettük a tábort, s a komoly férfikonferencia és az ifjusági találkozó után előbb fiatal gyermekeink, később pedig leányegyletünk táborozása verte fel a magyarkuti csendet. Az idej képen egy vidám arcú gyermekcsoportot látunk, huszonkilenc fiatal unitárius gyermeket, az unitárius jövő mindmegannyi zálogát táborvezetőkkel együtt, akik örömmel vették ki részüket a magyarkuti nyaralás boldogságában.

Egyházközségünk sokat áldozott ennek a telepnek a létesítésére s az idej tavaszán még két kisebb szobát létesítünk, hogy így a telep minden követelménynek megfelelően, még jobban tölthesse be egyházunk jövője szempont-

jából oly fontos hivatását. A konferenciás ifjuság pedig megtakarított kettőszáz pengőjét ajánlotta fel egy fürdőmedence létesítésére. Így az idei nyáron a külső keretek még szebben és alkalmasabban várják a táborbászallókat.

Fel kell vetnünk a kérdést, hogyan töltöttük az első nyarat Szentábrahámi, néhai áldozatos lelkű püspökünk nagy nevééről elnevezett Pihenőben?

A gyermekek kiválasztását Nőszövetségünk áldozatos lelkű asszonyai végezték a választó lelkészek ajánlásai lapján. A huszonkilene kis unitárius emberpalánta budapesti, pestkörnyéki és vidéki gyermekekből tevődött össze s azok közül hárman viselték saját maguk nyaraltatási költségeiket, míg a többi ellátásának fedezéséről egyházunk gondoskodott, részben a gr. Batthyányi Ilona alap kamatai terhére, részben pedig adományokból. Elmondhatom a gyermekekkel együtt eltöltött háromhetes nyaralás tapasztalatai alapján, hogy a nyaraltatók kiválasztása sikerült. A gyermekek átlagban egy kilót hiztak, annak dacára, hogy a jó levegőn sokat mozogtak s a levegőváltás az első napokban inkább fogyasztó, mint hizlaló hatással volt rájuk. A gyermekek kiválasztásánál a szociális és unitárius szempontokat egyaránt mérlegeltük. A székesfővárosi gyermekeknél az előbbi, a szórványban lakó gyermekeinknél inkább az utóbbi volt az irányadó mérték. Az unitárius gyermeknyaraltatásnak, mint minden nyári gyer-

Nyaraló gyermekeink. Magyarokut, 1937. július 4—25.

meknyaraltatásnak az a célja, hogy szegény és arra reászoruló gyermekeket néhány hétre hozzájuttasson a szabad levegő, a jobb koszt és gondatlan nyaralás örömeihez. De ennél még valamivel több is. Az említett célt el tudtuk érni részben a multan is, amikor gyermeinket különféle nyaraltatási akciókkal táborokba küldöttük. A célt második és unitárius jövőnk építése szempontjából fontosabbik részét csak saját táborhelyünkön unitárius táborvezetők útján tudjuk megvalósítani. *Ez a cél pedig az unitárius öntudat építése, a cselekvő unitarizmus előkészítése a gyermek lelkében.* Reakészíteni őket arra, hogy szétszórtságuk tudata ne csüggyesse el őket, ne bántsa az, hogy az egész iskolában, két- vagy háromszáz gyermek között ő az unitárius és lássa meg itt, a táborban, hogy harminc kis társával együtt ő is, hogyha kell harcra katonája az unitárius hűségnek. Barátság szövődött a kis gyermekek lelkében s ennek a barátságnak a szálai az unitárius jövő aranyszáli között raktározzák el, ott ahol a mai reverzálstadó, egyházával alig törődő unitárius nemzedék helyébe új, hitében erősebb és ahhoz öntudatosan ragaszkodó nemzedéket akarunk állítani.

A táborban egyszerűségben és baráti együttműködésben éltünk. A tábor irányítói együtt dolgoztak, étkeztek és együtt játszottak a gyermekekkel. Minden nap dolgoztunk is valamit, hogy munkánkon keresztül hálánkat és ragaszkodásunkat beleépítsük a Pihenőbe, hogy az utánunk következő unitárius nemzedék ré-

szére, ezáltal is példaadást szolgáltatassunk. Jókárában tartottuk a telep elkészített útait, azonkívül kiépítettünk egy hosszú egyenes utat, a lélek tiszta ösvényére emlékeztetőt, mely az épületektől elvezet egészen a patakhoz, ahol már tavaly ideiglenes gátat építve, fürdőt létesítettünk, melyet, ha Isten segít az idén már szép új medence fog pótolni. A félárbocon lengő magyar zászló mellett imádkozva, minden reggel és este Isten áldását kértük egyházunkra és arra a sokat szenvedett magyar népre, melynek hűséges és áldozatos tagjai akarunk maradni. A körülöttünk levő hegyek pedig figyelmeztettek arra, hogy hitünk alapító hőse Dávid Ferenc az erdélyi földbe gyökerezett le egyházunk alapjait s ehhez az ősi földhöz és egyházhoz, kényszerű magunkra hagyatottságának perceiben is hűségesen ragaszkodunk. A vasárnapi istentiszteletünkön a hithűség, erdélyiségünk szellemi örökségéhez való ragaszkodás és az imádság ereje voltak egyházi beszédeink vezető gondolatai. A Bibliából minden reggel gyermekeink olvastak fel egy kiválasztott részt, hogy az evangélium gondolatai erősítsék szíveinket a napi küzdelemre. Zászló fel- és levonásunkat énekkel kezdtük és végeztük s minden délután énekórákat tartottunk, ahol egyházi énekeinket és régi székely nótákat tanultunk és gyakoroltunk. Amikor leszállott az este, akkor a nagy teremben összegyűlve, beszélgettünk hitünk igazságairól, megmagyaráztuk egymásnak újra az unitárius hitvallás igazságait, a hit Isten ajándéke, nagy-

szerű tanítását, és lelkesedtünk telepünknek nevetadó Szentábrahámi pöspök áldozatos és az ifjúság érdekében olyan sokat végzett munkája megismerésén.

És azután tettünk még valamit. Beloptuk egymást mindannyiunk szívébe. Nézegettük egymást, amikor találkoztunk, csak úgy ismertük egymást, hogy ez az a kis pirosruhás leányka, a másik gyermeknek meg zöld tornanadrágja van, amikor könnyes szemmel elváltunk, akkor tudtuk, hogy ki volt a kicsi Rózsi, milyen jó humorú gyermek a kis Szilárd s amikor összejövetelünk során később az őszön megtudtuk, hogy a kis Sanyika, akit a gyermekhumor lesült barna bőre után Négusnak keresztelt el, elvesztette édesanyját, lélekben mindnyájan vele együtt sírtunk. Amióta eljöttünk a táborból, kétszer találkoztunk a Miszsió Ház gyülekezeti termében s ezek a találkozások a barátság és az unitárius élet ápolásának cselekedetei voltak életünkben.

Sokat, nagyon sokat tudnék még írni arról, hogy milyen lélekélményekkel gyarapodott a lelkem s hogyan erősödött meg a hitem az unitárius jövődöben ennek a néhány hétnek a folyán. És tudom azt is, hogy leányegyesületünk táborozása hasonló szellemben folyt le augusztus hó 7—14. napjain.

Akik pedig végigolvassák ezt a kissé egyéni ízű beszámolót és megnézik a képen a vidám unitárius gyermekszereget s nemcsak nyaraló gyerekeket látnak bennük, hanem az unitárius jövődö letéteményeseit, azok majd

a tavaszon figyelmezzenek áldozatosszívú asszonyaink kérő szavára, kaik lisztet, cukrot, és zsirt, de mindenekfelett minden egyes unitárius családtól egy üveg lekvárt kérnek, s ahogyan egyházi lapunkban megírtuk, karácsonyi ajándékképen minden egyes unitárius családban a kamrában ragasszanak reá egy kis cédulát egyik lekvárosüvegre, melyet júniusban az unitárius gyermeknyaraltatás céljaira szeretnénk összegyűjteni, hogy az a nagy hatalmas bödön, melyben Barabás Istvánné nagytiszteletű asszony a tavaly egybegyűjtötte és összekeverte a szeretet adományait, az idén egészen tele legyen, mert, ha Isten segít, akkor kétszer negyven gyermeket szeretnénk az 1938-ik év nyarán a Szentábrahámi Pihenőn a nyaralás és az unitárius élet áldásaiból részesíteni.

Isten segedelmével remélni akarjuk, hogy 1938. július hó 3—25 és augusztus hó 7—29 napjain két csoportban negyven-negyven unitárius gyermekkel és ifjuval tudjunk táborba szállani, közben pedig leányegyesületünk fog két hetet táborozásra felhasználni az ideai esztendőhöz hasonló szép sikerrel.

Adja a mi egy igaz Istenünk, hogy elképzeléseink az Ő nevének dicsőségére valóra válhassanak.

Ferencz József

TARTALOMJEGYZÉK :

	Oldal
Naptár	3
A Magyarországi Unitárius Egyház tiszti névtára	15
Unitárius irodalmunk kérdései	23
Unitáriusok Amerikában	33
Márk evangéliuma	43
A nemzetközi unitárius élet vezetői: . . .	
Dr. Cornish Lajos	50
Mrs. Charles E. St. John	
Miss. Rosalind Lee	53
Rev. H. S. Carter	
Rev. H. J. Heering	55
Hogyan állunk a gyülekezeti munkával ?	58
Az unitárius misszió feladatai	63
Unitáriusok Dunántulon	69
Isten kegyelme	74
Unitárius konferenciák	79
Dunapataji gyülekezeti élet	83
Mit tehetek én ?	90
Egyházi egyleteink élete	95
Nőszövetségi munkánk	99
Gyermeknyaraltatásunk a Szentábrahámi Pihenőben	103